

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет туризму

(назва інституту, факультету)

Кафедра туризмознавства і краєзнавства

(повна назва кафедри)

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

на тему «СМАРТ-ДЕСТИНАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЯ В ТУРИЗМІ УКРАЇНИ»

Виконав: студент II курсу, групи Тм-22

спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

Івасюк Ростислав Юрійович

Керівник: к.п.н., доц. Чорна Л. В.

Рецензент: к.п.н., доц. Загнибіда Р.П.

АНОТАЦІЯ

У даній роботі досліджено актуальну проблему інновацій як основу модернізації туристичної галузі.

Задля досягнення мети роботи було розв'язано низку важливих дослідницьких завдань. Розкрито теоретичні аспекти як проблеми смарт-технологій, так і смарт-дестинацій. У зв'язку з цим було висвітлено їх основні характеристики. Обґрунтовано методологію дослідження проблеми.

Проаналізовано стан інноваційного розвитку туризму. Розкрито нормативно-правові основи технологічних трансформацій у туризмі України та вказано на взаємозв'язок між вітчизняною практикою розумних міст і смарт-дестинацій. Розкрито регіональний аспект розвитку смарт-дестинацій.

У контексті розгляду перспектив розвитку дестинацій було охарактеризовано зарубіжний досвід функціонування смарт-дестинацій і вказано на шляхи імплементації світового досвіду в практику туризму України.

Ключові слова: смарт-місто, смарт-дестинація, туризм.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ.....	8
1.1 Інновації як основа модернізації туристичної галузі.....	8
1. 2 Смарт-технології як предмет наукового пізнання інноватики.....	18
1. 3 Методологія дослідження проблеми смарт-дестинацій.....	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ.....	31
2.1 Нормативно-правові основи технологічних трансформацій у туризмі України.....	31
2. 2 Взаємозв'язок між вітчизняною практикою розумних міст і смарт-дестинацій.....	36
2. 3 Регіональний аспект розвитку смарт-дестинацій.....	45
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ.....	54
3. 1 Зарубіжний досвід розвитку смарт-дестинацій.....	54
3. 2 Шляхи імплементації світового досвіду смарт-дестинацій в Україні.....	61
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЮНВТО – Всесвітня туристична організація ООН

ІКС – інформаційно-комунікаційні системи

МСП – малі та середні підприємства

ООН – Організація Об’єднаних Націй

ОЕСР – Організації економічного співробітництва та розвитку

ТІЦ – туристично-інформаційний центр

ЦСР – цілі сталого розвитку

ШІ – штучний інтелект

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інноваційний шлях розвитку посідає перше місце серед пріоритетів системи господарства для всіх країн у сучасних умовах. Системні зміни суспільного виробництва детермінуються умовами постіндустріальної економіки, а тенденції динаміки світової економічної системи характеризуються особливостями становлення сервіс-орієнтованої економіки.

Для сучасного періоду характерним є розвиток інформаційного суспільства та його трансформування в суспільство знань. Це зумовлює зміну векторів і пріоритетів на споживчому ринку. Особливо це актуально для сфери туризму, функціонування якої пов'язано з безперервним обміном інформацією. Саме від розподілу та використання інформаційних даних залежить конкурентоздатність всіх елементів глобалізованого ринку.

Інновації є результатом науково-технічного прогресу, а інноваційна діяльність виступає процесом, пов'язаним із впровадженням результатів наукових досліджень і розробок у практику. Нововведення чи інновація виступає чинником змін і результатом діяльності, який втілений у новий або вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги та нові підходи до задоволення соціальних потреб.

У зв'язку з цим посилюється значущість інноваційної складової в усіх напрямках туристичної діяльності від процесу надання туристичних послуг, гармонізації комунікативної взаємодії зі споживачами на основі використання новітніх технологій до управління підприємствами сфери туризму та дестинаціями.

Як міжнародний, так і вітчизняний досвід засвідчує поширення практики створення розумних міст на основі інноваційних технологій. Складові рішень розумного міста виступають підґрунтям для їх перетворення на смарт-дестинації.

У зв'язку з важливістю проблеми інноваційного розвитку туризму та його економічного значення дослідження на тему «Смарт-дестинація як інновація в туризмі України» є актуальним.

Об'єктом дослідження є інноваційний розвиток туризму.

Предметом дослідження є смарт-дестинація в туризмі України.

Мета дослідження – проаналізувати розвиток смарт-дестинацій у туризмі України.

Досягнення визначеної мети забезпечується розв'язанням наступних дослідницьких завдань:

- розкрити теоретичні аспекти інноваційного розвитку туристичних дестинацій;
- проаналізувати регіональний аспект розвитку смарт-дестинацій;
- розкрити зарубіжний досвід розвитку смарт-дестинацій;
- вказати на шляхи імплементації світового досвіду смарт-дестинацій в Україні.

Огляд попередніх результатів з досліджуваної проблеми. У вітчизняній науковій літературі представлено дослідження з наступних питань, пов'язаних з темою даної роботи:

- сутності, складових і значення Smart-туризму як екосистеми в забезпеченні сталого розвитку територій у праці Кочуми І. Ю., Красномоєць В. А.;
- міжнародних і регіональних аспектів розвитку SMART-туризму в статті Добрянської Н. А., Саркісян Г. О., Ліганенко М. Г., Орлової Н. В.;
- підходів зарубіжних учених до визначення поняття «розумне місто (Smart City)» в роботі Радченко К. В.;
- міжнародного досвіду реалізації концепції Smart City та перспектив впровадження її в Україні в праці Судомир С.

Наукова новизна даного дослідження обґрунтовується узагальненням теоретичних доробків вітчизняних науковців з проблеми інноваційного розвитку туристичних дестинацій.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали даного дослідження розширюють теоретичні відомості про інноваційний розвиток туристичних дестинацій, а тому можуть бути включені до переліку літературних джерел з окресленої проблеми. Практичне значення результатів пов'язуємо також з перспективами використання досвіду інноваційного розвитку туристичних дестинацій.

Апробація результатів роботи. Окремі положення даного дослідження було розкрито на щорічній звітній студентській науково-практичній конференції Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Структура роботи складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота включає 13 таблиць і 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

1.1 Інновації як основа модернізації туристичної галузі

Інноваційний шлях розвитку економіки посідає перше місце серед пріоритетів системи господарства для всіх країн у сучасних умовах. Їх економічна еволюція ґрунтується на досягненнях науково-технічного прогресу. Системні зміни суспільного виробництва детермінуються умовами постіндустріальної економіки, а тенденції динаміки світової економічної системи характеризуються особливостями становлення сервіс-орієнтованої економіки.

Для сучасного періоду характерним є розвиток інформаційного суспільства та його трансформування в суспільство знань. Це зумовлює зміну векторів і пріоритетів на споживчому ринку. Особливо це актуально для сфери туризму, функціонування якої пов'язано з безперервним обміном інформацією. Саме від розподілу та використання інформаційних даних залежить конкурентоздатність всіх елементів глобалізованого ринку.

Інновації є результатом науково-технічного прогресу, а інноваційна діяльність виступає процесом, пов'язаним із впровадженням результатів наукових досліджень і розробок у практику. Нововведення чи інновація виступає чинником змін і результатом діяльності, який втілений у новий або вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги та нові підходи до задоволення соціальних потреб.

У зв'язку з цим посилюється значущість інноваційної складової в усіх напрямках туристичної діяльності від процесу надання туристичних послуг, гармонізації комунікативної взаємодії зі споживачами на основі використання новітніх технологій до управління підприємствами сфери туризму та дестинаціями.

Туристична галузь – важлива складова світової економіки. На даний економічний сектор припадає приблизно 7% світової торгівлі [36]. Туризм є третьою за величиною категорією експорту у світі. В окремих країнах туризм формує понад 20% ВВП, що підкреслює його особливо важливу роль в економічному розвитку. Відповідно до даних Організації Об'єднаних Націй, туризм створює кожне десяте робоче місце у світі.

Інновації стимулюють економічне зростання в цілому. У туризмі вони сприяють створенню нових бізнес-моделей, залученню інвестиції та дозволяють туристичним дестинаціям диверсифікувати свої туристичні пропозиції. Завдяки понад 30 інноваційним проєктам і конкурсам, залученню більше 10 000 стартапів і новаторів з усього світу ЮНВТО активувала нові напрями підприємницької діяльності, які безпосередньо сприяють розвитку місцевої та національної економіки.

Малі та середні підприємства (МСП) складають основу туристичного бізнесу. На МСП припадає понад 80% обсягу створеної вартості в туризмі, що робить їх ключовою рушійною силою зайнятості населення та місцевого економічного зростання [36]. При цьому стартапи є життєво важливим джерелом інновацій для туристичного сектору. Застосування сучасних інформаційних технологій, таких як інтернет, хмарні обчислення та великі дані, у побудові мережевих туристичних платформ призвело до появи низки онлайн-туристичних агентств.

Важливим є той факт, що більше 50% робочої сили в туризмі є віком до 25 років. А це означає, що даний сектор пропонує унікальну можливість для залучення молоді до ринку праці. Підтримка стартапів, запровадження цифрових платформ і нових бізнес-моделей допомагає молодому поколінню створювати підприємства, отримувати доступ до фінансування та розвивати навички, орієнтовані на майбутнє.

Туризм – це інформаційноємна й інформаційнозалежна галузь. Цифрові технології постійно розвиваються та швидко проникають і поширюються в різні напрями туристичної діяльності. Їх масштабування сприяє розробці нових

продуктів, освоєнню нових ринків, підвищенню ефективності розподілу ресурсів та оптимізації організаційних систем.

Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) акцентує увагу на ролі інновацій у туризмі у зв'язку з процесами цифрової трансформації різних напрямів туристичної діяльності та їх впливові на підвищення обізнаності туристів щодо спектру туристичної пропозиції та покращення процесу прийняття рішень. Для підтвердження зростаючої ролі штучного інтелекту (ШІ) аргументується наступними даними:

1) потенційний внесок ШІ у світову економіку оцінюється від 15,7 до 19,9 трильйонів доларів США до 2030 року;

2) 42% подорожуючих або вже інтегрували штучний інтелект у свої плани подорожей, або прагнуть дослідити його можливості;

3) ШІ або інші новітні технології представлені у 30% туристичних стартапів ООН [36].

Завдяки цифровим технологіям онлайн-платформи для подорожей швидко розвиваються, сприяючи зміні парадигми розвитку галузі, реалізуючи глибоку інтеграцію цифрової економіки та туризму і, загалом, модернізуючи структуру туристичної галузі.

Нові вимоги суспільства до змін у підходах до туристичної діяльності зумовлюють наукові пошуки з теорії та практики інноватики. Інноватика є відносно молодого наукою. Предметом інноватики виступає створення, освоєння і поширення різного типу новацій. В основу її вивчення покладено:

- закономірності процесів розвитку;
- формування новацій, нововведень, механізмів управління змінами;
- подолання опору нововведенням, адаптації до них людини;
- використання та поширення інноваційних потоків;
- провадження інноваційної діяльності;
- вплив інновацій на розвиток суспільства в цілому.

Інноватика виступає багатогалузевою наукою, де тісно переплітаються економічна інноватика, що ґрунтується на економічній теорії та економіці

інноваційної діяльності, та правова інноватика, яка поширюється на теоретичні та прикладні питання інноваційних правовідносин і правового регулювання інноваційної діяльності [20, с. 157]. У даному науковому напрямі виокремлюють дві взаємодоповнюючі складові, що подані в таблиці 1. 1. До них належить:

- теоретична інноватика, До її завдань відноситься вирішення проблеми створення та розвитку наукової методології інноватики. Теоретична інноватика націлена на синтез інноваційно складних організаційно-технічних систем, серед яких нові знання, ідеї, нові технології, винаходи та відкриття [20, с. 157];

- прикладна інноватика. Її назва вказує на напрям інноваційної діяльності з вирішення проблем планування, організації та реалізації нововведень у різних галузях господарювання.

Таблиця 1.1

Складові наукового напрямку «інноватика»

№	Складові	Зміст складових
1	теоретична	вирішує проблеми створення і розвитку наукової методології інноватики, теоретичні проблеми синтезу інноваційно складних організаційно-технічних систем (нових знань, ідей, нових технологій, винаходів, відкриттів)
2	прикладна	напрямок інноваційної діяльності з вирішення проблем планування, організації та реалізації нововведень у різних галузях господарювання

Попри значне накопичення емпіричних знань і теоретичних концепцій все ж на даний час поки що відсутня узагальнююча теорія з інноватики. Це пояснюється тим, що існують розбіжності з ряду важливих методологічних питань, ба, навіть, з ряду тлумачення основних категорій. Здебільшого науковці обґрунтовують категорії інноватики залежно від об'єкта та предмета конкретного дослідження.

Кінцевим результатом інноваційних розвідок є досягнення практичного ефекту для забезпечення суспільного добробуту держави та людства в цілому. Тому прикладна складова інноватики є особливо важливою [20, с. 157]. Систематизація накопиченого практичного досвіду та його теоретичне узагальнення відповідає потребам суспільства та допомагає у вирішенні конкретних завдань, зокрема подолання економічної кризи.

В основі інноватики є інновація, що є результатом створення, освоєння і поширення різного типу новацій. Відомо, що будь-яка соціо-економічна система розвивається за рахунок оновлення. Процес оновлення супроводжується постійними змінами, за результатом яких виникає нова якість, що знаходить прояв в оновленні спектру продуктів і послуг, технологій, матеріально-технічної бази, системи управління, суспільних відносин тощо [20, с. 157].

Зазначимо, що термін «інновація» пов'язаний з:

- новими чи поліпшеними видами продукції, товару, послуг;
- новими технологіями, що застосовуються в процесі виробництва;
- нововведеннями або удосконаленням у сфері організації діяльності;
- способами просування продукції на ринок.

У літературних джерелах по-різному трактується сутність інновацій. Звертаємо увагу на законодавчі акти та документи компетентних урядових установ, які як регламентують інноваційні процеси, так і визначають їх зміст. Деякі з них подано в таблиці 1. 2.

В Україні діє закон «Про інноваційну діяльність», який детермінує засади державного регулювання інноваційної діяльності в країні, зокрема правові, економічні та організаційні, та встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів [24]. Даний законодавчий акт спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. У статті 1 подано визначення концептуальних термінів, пов'язаних з нововведеннями та процесами, проєктами та діяльністю інноваційного характеру. Базове поняття «інновації» має наступне визначення: це є новостворені (застосовані) і (або)

вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція чи послуги, організаційно-технічні рішення, що носять виробничий, адміністративний, комерційний або ж інший характер, що визначальним чином поліпшують структуру й якість як виробництва, так і соціальної сфери [24].

Згідно вищезазначеному визначенню інновації є результатом діяльності, яка набула форм конкурентоздатних технологій, продукції, послуг або організаційно-технічного рішення.

Таблиця 1.2

Законодавче та міжнародне обґрунтування змісту поняття «інновація»

Документ	Визначення поняття «інновація»
Закон України «Про інноваційну діяльність»	новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери
Керівництво Осло	це введення у загальний вжиток якого-небудь нового або значно покращеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу, а також ділова практика, організація робочих місць або зовнішніх зв'язків

На міжнародному рівні однією із впливових інституцій, що проводить аналіз інновацій і здійснює дослідження з проблеми інноваційної політики, є «Керівництво (рекомендації) Осло», що функціонує при Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [29, с. 90]. Слід зазначити, що Організація Європейського економічного співробітництва (ОЕЕС) була сформована в 1948 р. Метою її створення був запуск програми економічної допомоги Європі після Другої світової війни (плану Маршалла). З того часу дана міжнародна структура збільшилася за рахунок приєднання США, Канади

та інших країн. Як результат, у 1960 р. було створено на її основі Організацію економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Зараз вона налічує 36 країн-членів з різних континентів. Основним методологічним інструментом ОЕСР щодо аналізу інновацій і напрацювання рекомендацій зі здійснення інноваційної політики виступає «Керівництво Осло» [14]. Це є міжнародним ресурсом, котрий підтримує оцінку Цілей сталого розвитку (ЦСР), які мають глобальне значення. Саме «Керівництво Осло» (2018) передбачає спільну основу для вимірювання інновацій у більш загальному масштабі на рівні економіки, урядових структур і некомерційних організацій. Згідно «Керівництво Осло» інновація є кінцевим результатом інноваційної діяльності, результатом що набув втілення у вигляді нового чи удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практиці діяльності, чи в новому підході до створення соціальних послуг [14].

Важливо зауважити, що згідно пункту 203 Керівництва Осло, інноваціями не можуть вважатися зміни в асортименті чи способі виробництва, які пов'язанні із сезонними чи іншими циклічними змінами [14]. Будь-які зміни щодо дизайну продукту не вважаються ані продуктовою, ані маркетинговою інновацією.

У сучасних умовах інновації у широкому розумінні їх змісту розглядаються як:

- прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів і послуг;
- впровадження організаційно-технічних рішень;
- впровадження соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру.

У науковій літературі ведеться активна дискусія щодо визначення змісту поняття «інновації в туризмі». У таблиці 1. 3 подано визначення даного поняття, які були запропоновані українськими науковцями впродовж останнього десятиліття.

Таблиця 1.3

Визначення поняття «інновації в туризмі»

Рік	Автор	Визначення поняття «інновації в туризмі»
2012	Михайліченко Г. І.	плановані, цілеспрямовані, неминучі, керовані, практичні зміни та нововведення
2015	Давидова О.	результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, комерційного ефекту, що має забезпечити стійке функціонування та розвиток галузі
2017	Ставська Ю. В.	створення нового або зміну існуючого продукту, вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності
2018	Романенко О. О.	комплексний специфічний процес, який включає в себе кілька стадій: від розробки ідеї до виробництва та реалізації інноваційного туристичного продукту чи послуги, які якісно відмінні від попереднього аналогу та здатні краще задовольнити потреби споживачів, у результаті чого спостерігаються позитивні соціально-економічний, науково-технічний та екологічний ефекти
2020	Огієнко М. М., Саркісян Г. О., Любарова Ю. Й.	постійні заходи, що містять якісну новизну, яка веде до позитивних змін, забезпечуючи постійне функціонування та розвиток туризму

Зважаючи на специфіку туристичної індустрії, зумовлену великою кількістю різноманітних підприємств, простежується наявність різних підходів до обґрунтування його сутності. При визначенні змісту терміну «інновації в туризмі» науковці послуговуються такими його характеристиками як:

- новизна чи вдосконалення;
- ефективне використання ресурсів;
- результат як комерційний, так і соціальний;
- процес впровадження та реалізації продукту або послуги.

Вивчення літературних джерел показало, що інноваційну діяльність у туризмі дослідники пов'язують з:

- формуванням нових або поліпшення існуючих на ринку туристичних продуктів;
- освоєнням нових ринків збуту продуктів туризму;
- впровадженням провідних інформаційно-комунікаційних технологій;
- застосуванням нових маркетингових підходів до просування туристичної пропозиції;
- введенням в практику передових організаційно-управлінських форм діяльності;
- новими підходами до обслуговування туристів і забезпечення їх потреб.

З огляду на тему даного дослідження значний інтерес становить класифікація видів інновацій у туризмі. Звернення до Керівництва Осло показало, що зазначена в стандарті класифікація інновацій, адаптована до сектору туризму, передбачає їх поділ на:

- продуктові. Продуктові інновації – це такі інновації, що пов'язані з впровадженням продукту, товару чи послуги, які є цілковито новими або ж значно поліпшеним за своїми властивостями чи способами використання;
- процесні. Ці інновації стосуються впровадження цілковито нового або ж значно поліпшеного методу виробництва чи методу доставки продукту, послуги чи товару;

- організаційні. Вони передбачають впровадження нового організаційного методу в діяльності туристичного підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків;

- маркетингові. Маркетингові інновації – це такі інновації, що пов'язані з впровадження нового методу маркетингу, котрий передбачає значні зміни у дизайні продукту, просуванні на ринок або ціноутворенні [14, 11].

Інноваційні дії, що мають місце в туристичній галузі останніми роками, є наслідком технологічного розвитку суспільства, широкого запровадження цифрових технологій у життєдіяльність людини, економіку країн, в тому числі й у сферу обслуговування. Дослідники вказують на масштабність використання новітніх інформаційних технологій, зокрема:

- мобільного інтернету;
- електронних каталогів з пропозиціями місць для відпочинку та подорожі;
- електронних систем бронювання продуктів туризму;
- соціальних інформаційних мереж;
- електронних систем продажу авіаквитків;
- інтернет-реклами;
- платіжних систем [2, с. 263].

Отже, у зв'язку з пріоритетністю інноваційного шляху розвитку економіки в сучасних умовах було започатковано таку галузь наукового пізнання як інноватика, що виступає багатогалузевою наукою. Предметом її вивчення є створення, освоєння і поширення різного типу інновацій. Зміст поняття «інновації» пов'язується з новоствореними та вдосконаленими конкурентоздатними технологіями, продукцією чи послугами, організаційно-технічними рішеннями, що носять виробничий, адміністративний, комерційний або ж інший характер, котрі визначальним чином поліпшують структуру й якість як виробництва, так і соціальної сфери. Інновації є результатом діяльності, яка набула форм конкурентоздатних технологій, продукції, послуг або організаційно-технічного рішення.

При визначенні змісту терміну «інновації в туризмі» науковці послуговуються такими його характеристиками як: цілеспрямовані практичні зміни та нововведення; результат застосування новації; створення нового або зміну існуючого продукту; комплексний специфічний процес від розробки ідеї до виробництва та реалізації інноваційного туристичного продукту. Інновації в туризмі класифікуються на: продуктові інновації, процесні чи технологічні, організаційні та маркетингові.

1. 2 Смарт-технології як предмет наукового пізнання інноватики

Цифрова трансформація, що тотожне іншомовному слову діджіталізація, відноситься до тих інновацій, які змінюють наш світ в цілому. Її використання обумовлене процесами розвитку інформаційного суспільства та його трансформуванням в суспільство знань. Діджіталізація має значний вплив на сферу туризму. Зміна векторів і пріоритетів на споживчому ринку, вагомість інноваційної складової у процесі надання туристичних послуг, гармонізація комунікаційної взаємодії зі споживачами з використанням новітніх технологій зумовлюють появу нових підходів до управління туристичними дестинаціями та підприємствами [6, с. 224].

Зважаючи на те, що функціонування сфери туризму пов'язане з безперервним кругообігом інформації, то виникає необхідність щодо внесення змін у способи та засоби надання туристичних послуг і в інноваціях із використанням «розумних технологій».

Останні десятиліття англomовний термін SMART набув широкого вжитку. Він є мнемонічною аббревіатурою, утвореною з початкових літер ряду слів. Вперше аббревіатура SMART була використана в статті Джорджа Дорана в журналі Management Review у 1981 р. Вона утворена зі слів, що подані у таблиці 1.4.

Дана аббревіатура використовувалася для постановки цілей і характерна для менеджменту та проєктного управління. Вважається, що відповідність

завдань критеріям, які вона представляє, значно збільшує ймовірність їх виконання та досягнення загальної мети [22, с. 119]. Передбачається, що ціль має бути чіткою, зрозумілою й однозначною. На це вказує перша складова аббревіатури.

Таблиця 1.4

Складові аббревіатури SMART

Складові аббревіатури	Англійське слово	Український еквівалент
S	specific	конкретна
M	measurable	вимірна
A	achievable	досяжна
R	relevant	релевантна
T	T-time bound	обмежена в часі

Другий критерій, яким є термін «measurable», вказує на необхідність мати вимірювані показники для визначення прогресу у досягненні мети. Третя складова аббревіатури наголошує на тому, що для досягнення мети повинен бути конкретний виконавець, який несе одноосібну відповідальність за її реалізацію. До складу даного терміну належить слово «релевантна», що вказує на реалістичність мети, тобто можливість її досягнення завдяки наявності необхідних ресурсів, часу, фінансів і знань. Обмеженість в часі є останньою в складі аббревіатури. Вона акцентує увагу на важливості визначення кінцевої дати виконання завдань задля отримання результатів. Встановлення кінцевого терміну допомагає сфокусувати зусилля на досягненні мети у визначений строк або ж раніше.

Термін «smart» у перекладі на українську означає розумний, тобто такий, що сприяє розвитку розумних технологій або смарт технологій. Концептуальною основою у властивості «смарт» є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем. Як зазначають дослідники, смарт у глобальному масштабі – це властивість системи чи процесу, яка проявляється у взаємодії з оточуючим середовищем і наділяє систему наступною здатністю:

- адаптації до умов, котрі трансформуються;
- самостійного розвитку та самоконтролю;
- ефективного досягнення результату [5, с. 27].

Смарт-технології – це узагальнений термін, що застосовується для позначення технологій і технологічних явищ, які забезпечують дані та зв'язок принципово новими способами [16, с. 490]. Вони передбачають такий рівень розвитку технологій, котрий можна було б порівняти з рівнем категорій у філософії та логіці. Подібно до того як Аристотель за допомогою категорій представляв всі можливі способи раціонального опису світу, так і смарт-технології в умовах сьогодення виступають способом вираження гранично можливого розвитку технологій, за посередництвом якого позначаються максимальні межі людських здібностей. Смарт-технології уособлюють своєрідний категоріальний рівень технологічної еволюції.

Даний вид технологій ґрунтується на використанні комп'ютерних систем, мікропроцесорів, сенсорів з метою автоматизації завдань, обміну даними й адаптації до змінних умов [22, с. 121]. В їх основі знаходяться сенсорні технології, зв'язок ближнього поля (NFC), Wi-Fi, мобільний зв'язок, радіочастотна ідентифікація (RFID), і ще складні сховища даних, а також алгоритми інтелектуального аналізу даних [16, с. 490]. За їх посередництвом забезпечується взаємодія об'єктів із середовищем у такий спосіб, що дає змогу системам приймати самостійні рішення та покращувати ефективність, комфорт і безпеку.

До базових характеристик смарт-технологій належить:

- автономність, що передбачає здатність приймати рішення на основі даних без постійного втручання людини;
- зв'язок завдяки підключенню до Інтернету чи локальних мереж для обміну інформацією;
- збір даних, що забезпечується шляхом використання сенсорів і датчиків для отримання інформації про навколишнє середовище;

- аналіз, що здійснюється через обробку даних для оптимізації процесів і досягнення кращих результатів;
- адаптація, що ґрунтується на здатності пристосовуватися до нових умов та потреб користувачів.

Варто наголосити, що використання розумних технологій забезпечує підприємствам значні переваги, котрі істотно впливають на ефективність бізнесу, зростання доходів та позиції на ринку. У таблиці 1. 5 узагальнено позитивні ефекти від їх впровадження у роботу бізнес-структур. До беззаперечних переваг «Смарт» відноситься не просто застосування окремої взятої технології, а, натомість, взаємозв'язок, синхронізація та узгоджене використання різних видів технологій [16, с. 490]. У сукупності вони дають змогу істотно удосконалити процес управління бізнесом завдяки сенсорам, аналітичним інструментам і отриманню даних в умовах реального часу та можливості управляти бізнесом віддалено. Однак головним є те, що засобами смарт чітко визначається, яка мета ставиться, які реалістичні межі її досягнення, хто відповідальний і що конкретно має бути досягнуто й як оцінено чи вимірено кінцевий результат. Ці технології забезпечують чітке розуміння мети діяльності та завдань на шляху її досягнення. Їх використання призводить до зниження витрат на ресурси, енергію, робочу силу. А це веде до підвищення продуктивності та ефективності виробництва, зменшення тривалості виробничого процесу.

Істотний вплив дані технології мають на процес обслуговування завдяки збору й аналізу даних про споживачів, на основі яких відкривається можливість створення персоналізованих пропозицій і швидкого реагування на потреби та запити споживачів. В умовах кібератак існує загроза втрати даних. У цьому аспекті смарт-технології демонструють високий рівень забезпечення безпеки бізнесу та захисту даних від різного виду спровокованих атак. У підсумку всі вищезазначені переваги сприяють формуванню конкурентоздатності бізнесу. Це знаходить свій прояв у швидкій розробці та виведенню на ринок нових

продуктів і послуг, а також у здатності до ефективного конкурування на ринку завдяки інноваційним рішенням.

Таблиця 1.5

Переваги впровадження розумних технологій

№	Переваги	Зміст переваг
1	покращення управління бізнесом	автоматизація рутинних завдань, таких як бухгалтерія, управління, планування ресурсів та управління клієнтами
		отримання даних у реальному часі, що дозволяє швидко приймати обґрунтовані рішення
2	зниження витрат	ефективне використання ресурсів, зменшення витрат на енергію, матеріали та робочу силу
		зниження ймовірності людських помилок, значна економія коштів
3	підвищення продуктивності та ефективності	автоматизація виробничих процесів
		завдяки хмарним технологіям та мобільним додаткам створюється можливість управляти бізнесом з будь-якої точки світу
4	покращення обслуговування клієнтів	забезпечення персоналізованої пропозиції та покращення взаємодії з клієнтами
		швидке реагування на потреби та запити клієнтів
5	конкурентні переваги	розробка та виведення на ринок нових продуктів і послуг
		ефективне конкурування на ринку завдяки інноваціям
6	забезпечення безпеки та захисту даних	впровадження сучасних систем безпеки для захисту бізнесу та даних клієнтів
		використання інтелектуальних технологій для захисту бізнесу від кіберзагроз

Смарт-технології широко застосовуються в різних секторах економіки без винятку. Вони формують основу смарт-економіки. Процеси смартизації охопили усі сфери життя. Вони є закономірною відповіддю людства на ті виклики, що пов'язані з глобалізацією, урбанізацією та посиленням тиску на навколишнє середовище.

Сутність смартизації ґрунтується на використанні як оперативних даних у режимі реального часу, їх інтеграції й обміні, візуалізації й оптимізації, так і складної аналітики та моделювання. У сукупності це дозволяє оптимізувати оперативні рішення, підвищити їх ефективність і оптимізувати процеси управління [16, с. 487].

В українських наукових джерелах послуговуються як терміном «смарт», так і «розумний». Як зазначають Корж Н. В., Онищук Н. В., «розумний» став новим терміном, що застосовується задля того, щоб описати технологічний, економічний і соціальний розвиток, підтримуючі технології, великі бази даних, використання складної аналітики, моделювання, оптимізації та візуалізації для прийняття кращих рішень [15, с. 46]. Він використовується у сполученні з різними іменниками. У його поєднанні з неживими предметами та цифровими процесами означення «розумний» передає мультифункціональність і високі можливості з'єднання. Термін було додано:

- до міст, як результат, широкоживаним стало словосполучення «розумне» місто, що характеризується функціонуванням інформаційно-комунікаційних технологій, модернізованих технічних систем і розвиненої соціальної системи. Наявність таких характеристик пов'язано з підвищенням якості життя громадян за рахунок модернізації міських послуг;

- до технологій, на зразок смартфон, смарт-карта, смарт TV;

- до економіки. Розумна економіка передбачає використання технологій, котрі підтримують нові форми співпраці та створення вартості, що сприяють інноваціям та забезпечують конкурентоспроможність [15, с. 46].

Туризм, як динамічна система, розвивається з урахуванням процесів смартизації. Під її впливом виникли такі терміни як:

- розумний туризм чи смарт туризм. Його слід розглядати як філософію управління та стратегічного розвитку туризму. Саме такий туризм пов'язаний з фізичними атрибутами дестинації, її концептуалізацією як більшої екосистеми та залежністю від державно-приватного партнерства [15, с. 46].

- смарт-дестинація. Вона використовує можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів і підвищення ступеня їх комфорту перебування на своїй території. Клієнтоцентричність виступає головною відмінною рисою «розумної дестинації».

Вивчення зарубіжних літературних джерел показало, що ведеться активна дискусія в наукових колах щодо визначення сутності поняття «смарт туризм». У таблиці 1. 6 подано деякі з них.

Найбільш ємним є визначення, запропоноване У. Гетзель. Відповідно до нього розумний туризм розвивається в межах дестинації. Він забезпечується збором і агрегуванням даних, отриманих з різних джерел у поєднанні з застосуванням передових технологій для перетворення цих даних у досвід туристів. Розумний туризм орієнтований на сталий розвиток і ефективне використання ресурсів.

Звертаємо увагу на обґрунтування досліджуваного поняття Європейською комісією. В звіті комісії за 2023 р. вказано на 4 критерії, які перетворюють туризм на сматр. До них відноситься:

- доступність. Даний критерій вказує на обов'язковість усунення бар'єрів для переміщення усіх, без виключення, мандрівників і надання туристичною сферою спеціальних послуг для них. Акцент ставиться не лише на наявності добре розвиненої транспортної інфраструктури, але й на простому доступі до її послуг завдяки багатомовному представленні інформації та простоті цифрового формату її отримання;

- діджіталізація. Вона передбачає використання смарт-технологій в туризмі. Завдяки діджіталізації досягається зменшення впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище, збільшення ресурсоефективності дестинацій;

Таблиця 1.6

Дефініції поняття «смарт туризм»

Автор	«Смарт туризм» - це
Д. Лью	туристичний досвід, який включає технології, інновації, стійкість, доступність; туризм, який орієнтований на людину
В. С. Хунтер	соціальний феномен, що виникає в результаті інтеграції інформаційних технологій та туристичного досвіду
Ю. К. Лі	всепроникна туристична інформаційна послуга
В. Д. Джін	технологічна платформа додатків, яка може служити як туристам, так і місцевим жителям на основі використання різних інформаційних технологій, таких як смартфони, комп'ютери та сенсорні панелі
У. Гетзель	туризм, який підтримується всебічними зусиллями в межах дестинації щодо збору та агрегування, використання даних, отриманих з фізичної інфраструктури, соціальних зв'язків, урядових, організаційних джерел та інтелекту людини, у поєднанні з використанням новітніх технологій для перетворення цих даних у досвід та ціннісні пропозиції на місцях, з чітким акцентом на ефективність використання ресурсів, сталий розвиток та збагачення туристичного досвіду

- сталий розвиток. Дана категорія у контексті смарт-туризму означає його спрямованість на збереження довкілля, природних ресурсів дестинації та забезпечення збалансованості її економічного та соціокультурного розвитку;

- культурна спадщина та креативність [16, с. 489].

Вітчизняні вчені поділяють думку зарубіжних дослідників щодо базових характеристик розумного туризму. Як зазначають Добрянська Н. А., Саркісян Г. О., Ліганенко М. Г., Орлова Н. В., смарт-туризм є концепцією, що ґрунтується на використанні сучасних технологій з метою як покращення досвіду подорожей, так і забезпечення більш ефективного управління туристичною індустрією [10, с. 256]. Такий підхід до розвитку туризму передбачає використання різноманітних пристроїв, додатків та інтернет-ресурсів для планування турів, бронювання послуг розміщення та транспорту, а також отримання інформації про визначні місця та культурні пам'ятки.

Інтеграція смарт-технологій у різні аспекти туристичної сфери від управління туристичною діяльністю та ресурсами, маркетингу та реклами до підтримки споживачів, логістики та безпеки формує базисну основу для смарт-туризму. На базі такої інтеграції створюється туристична смарт-екосистема, котра детермінується як інтегрована сукупність усіх компонентів, процесів та інституцій, що забезпечують ефективний, сталий та інноваційний розвиток туризму засобами смарт-технологій [16, с. 489].

До основних учасників екосистеми смарт-туризму належать: туристи, туристичні підприємства, заклади сфери гостинності та дотичних галузей, місцеві громади, державні установи та громадські організації. Взаємозв'язок між учасниками екосистеми відбувається через різноманітні цифрові рішення на основі накопичення, обміну та використання інформації.

На думку Кочуми І. Ю., Красномовець В. А., основними компонентами екосистеми смарт-туризму виступають: смарт-дестинації, смарт-технології та смарт бізнес-мережі [16, с. 489]. Ці компоненти сприяють забезпеченню сталого розвитку території. У таблиці 1. 7 вказано на їх внесок у процес сталого розвитку.

Європейська комісія визначає смарт-дестинацію, як конкретну місцевість, чи то місто, регіон чи туристична зона, що використовує сучасні технології та дані для підвищення якості обслуговування туристів і ефективності управління туристичними потоками, збереження довкілля та сприяння сталому розвитку.

Для смарт-дестинації важливою є інтеграція веб-інфраструктури з фізичною інфраструктурою.

Таблиця 1.7

Компоненти екосистеми смарт-туризму в забезпеченні сталого розвитку

Компоненти	Роль компонентів у забезпеченні сталого розвитку
Smart-технології	моніторинг та аналітика, ресурсоефективність
Smart-дестинації	зменшення негативного впливу туризму на довкілля, підтримка місцевої економіки, збереження культурної спадщини
Smart бізнес-мережі	оптимізація бізнес-процесів, підтримка циркулярної економіки

Ключовим компонентом екосистеми є смарт-турист. Його роль у туристичній екосистемі є особливо важливою. Поведінка та потреби смарт-туриста визначають напрям руху туристичної екосистеми. Дана екосистема зацікавлена в популяризації сталого туристичного досвіду, в активній участі туристів у процесі його творення й управлінні туристичними ресурсами. Цифрові навички туристів є в пріоритеті в таких умовах, вони перетворюються на цінний ресурс туристичної смарт-екосистеми [16, с. 492].

Значна увага у даному контексті приділяється формуванню смарт-дестинацій. Розумні туристичні дестинації – це місця, які використовують цифровізацію з метою оптимізації управління туризмом і забезпечення туристам кращого досвіду завдяки персоналізованим, доступним та сталим послугам і продуктам.

Смарт-дестинації впроваджують передові цифрові технології, серед яких:

- Інтернет речей
- штучний інтелект
- великі дані
- цифрова аналітика

Вони є особливо ефективні задля збору інформації в режимі реального часу, автоматизації процесів та підвищення ефективності туристичних операцій в умовах гострої конкуренції на глобальному ринку.

До переваг розумних технологій відноситься:

- забезпечення широкого спектру можливостей для туристів і персоналізованого досвіду засобами цифрових послуг, таких як інтерактивні путівники, мобільні додатки та онлайн-бронювання;
- їх здатність покращувати імідж туристичної дестинації для туристів;
- надання детальних відомостей про туристичні дестинації, включно з управлінням ресурсами, сталим розвитком і промоцією місцевої культури та бізнесу, заохоченням мешканців до процесу розвитку та досягнення більш сталого та привабливого середовища.

Цифрова аналітика є ваговою частиною туристичної діяльності в умовах розумного туризму. Ключ до її використання лежить в економіці даних. Вона пов'язана з використанням технологій, що дозволяють генерувати, збирати, зберігати та аналізувати великі обсяги інформації. Дані перетворюються на цінні активи, що сприяють прийняттю обґрунтованих рішень та покращують управління туризмом, ресурсами та процесами.

У туристичній галузі процеси генерування та збору даних відбуваються постійно. Їх початком можна вважати момент, коли турист є ще на порозі планування поїздки та аж до моменту його повернення додому. Процеси генерування та збору даних пов'язані з:

- пошуком дестинацій туризму, бронюванням авіаквитків та номерів у закладах розміщення;
- онлайн- та офлайн-доступом до туристичних інформаційних пунктів;
- додатками для планування маршрутів, пошуку цікавих туристичних об'єктів;
- агрегованими та анонімізованими даними з мереж мобільного зв'язку.

Засобами обробки даних досягається можливість отримання інформації про потоки туристів, тривалість їхнього перебування та час, проведений у

різних місцях та пунктах призначення. Вони також розкривають їхні вподобання та поведінку, що дозволяє забезпечити персоналізований досвід, адаптований до потреб і запитів подорожуючих.

Застосування алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту до процесу збору даних дозволяє туристичним підприємствам:

- отримувати аналітичні дані для розуміння попиту на продукти та туристичні дестинації;
- переглядати тенденції та потреби як туристів, так і мешканців дестинацій;
- підвищувати точність туристичної статистики;
- ефективно розвивати туризм, оптимізуючи його економічні, природні та людські ресурси.

Отримані відомості також надають цінну інформацію щодо стратегій просування та маркетингу, для забезпечення адекватності державних послуг та просування культури або розвитку нових місцевих підприємств.

Отже, в українських наукових джерелах послуговуються як терміном «смарт», так і «розумний» для того, щоб описати технологічний, економічний і соціальний розвиток, підтримуючі технології, великі бази даних, використання складної аналітики, моделювання, оптимізації та візуалізації для прийняття кращих рішень. Він використовується у сполученні з різними іменниками, зокрема «розумне» місто, смарт-технології, смарт-економіка. Смарт-технології – це узагальнений термін, що застосовується для позначення технологій і технологічних явищ, які забезпечують дані та зв'язок принципово новими способами. Даний вид технологій ґрунтується на використанні комп'ютерних систем, мікропроцесорів, сенсорів з метою автоматизації завдань, обміну даними й адаптації до змінних умов.

Туризм, як динамічна система, розвивається з урахуванням процесів смартизації. Під її впливом виникли такі терміни як: розумний туризм чи смарт туризм, який слід розглядати як філософію управління та стратегічного розвитку туризму; смарт-дестинація, що використовує можливості цифрових

послуг з метою залучення більшої кількості туристів і підвищення ступеня їх комфорту перебування на своїй території.

1.3 Методологічні основи дослідження проблеми смарт-дестинації

Методологічним підґрунтям даного дослідження є використання інтегративного підходу. Засобами даного підходу здійснюється поєднання методів діалектики, системного аналізу та практичного досвіду.

Завдяки застосуванню системного аналізу було здійснено обґрунтування теоретичних положень роботи.

Для формулювання рекомендацій щодо підходів до створення смарт-дестинацій застосування набули методи порівняльного аналізу, індукції та дедукції, а також метод контент-аналізу. На додаток, використовувався метод ситуаційного аналізу для аналізу ефективності впровадження інновацій у міський простір.

Теоретичною основою роботи слугують праці вітчизняних дослідників у галузі інноватики, інформатики, маркетингу та туризму.

Інформаційною базою виступають матеріали Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), законодавчі документи України, дані статистики, матеріали з інтернет джерел.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

2. 1 Нормативно-правові основи технологічних трансформацій у туризмі України

Процеси цифровізації усіх складових суспільного життя та державних процесів набувають особливого значення в умовах стрімкого розвитку суспільства та глобалізації міжнародних відносин. Для регулювання цих процесів формується законодавча база.

Цифрова трансформація є не просто характерною для України, а, натомість, визнаною як одною з головних пріоритетних політик. Основною ціллю цифровізації є запровадження цифрових змін в існуючі сектори економіки та створення нових її галузей, а ще перетворення різноманітних сфер життєдіяльності на більш ефективні та сучасні. Її поступ здійснюється у відповідності до нормативно-правових актів.

Ще з моменту проголошення незалежності України простежується робота над урегулюванням різноманітних правовідносин, що виникають у сфері цифровізації. Особливо вона посилилася впродовж останнього десятиліття, оскільки зростає визнання цифрової трансформації як ключового фактору майбутнього розвитку економіки країни.

Передумови для ефективного розвитку сфери цифровізації України забезпечує законодавство щодо:

- цифрової економіки та телекомунікацій. У 2018 р. було схвалено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» та затверджено план заходів щодо її реалізації. У 2020 р. було прийнято Закон України «Про електронні комунікації». Даний нормативно-правовий акт встановлює норми та принципи, які регулюють діяльність у сферах електронних комунікацій і радіочастотного спектру. Він також визначає права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, долучених до такого

виду діяльності чи є користувачами послуг електронного зв'язку. У 2021 р. було прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [25]. Він встановлює організаційні, правові та фінансові принципи функціонування правового режиму Дія Сіті, що запроваджується задля сприяння розвитку цифрової економіки в Україні. За посередництвом даного документу в країні передбачається формування сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу, побудови цифрової інфраструктури, приваблення інвестицій та залучення талановитих фахівців;

- цифрової інфраструктури. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. було створено Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри). Дане міністерство є центральним органом виконавчої влади, що відповідає за формування та реалізацію державної політики у таких сферах як цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій;

- формування безготівкової економіки, зокрема, розвиток електронної торгівлі, електронного захисту та кібербезпеки [7, с. 54]. У даному зв'язку звертаємо увагу на Закон України «Про електронну комерцію» від 2015 р., що закріплює основні правила та юридичні принципи діяльності у галузі електронної комерції. Ще одним важливим законодавчим актом є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Він визначає основні цілі, напрями та принципи державної політики у галузі кібербезпеки, а також вказує на правові та організаційні засади захисту інтересів громадян, суспільства та держави у кіберпросторі.

Цифрові технології вважаються життєво важливими для створення високотехнологічної інфраструктури економіки. Вони відіграють вагомий роль в туризмі. Засобами цих технологій забезпечується розширений аналіз фізичного світу, що допомагає DESTINATION і постачальникам послуг краще розуміти потреби туристів. Вони також допомагають у виборі рішень, які є найбільш оптимальні для індивідуального туристичного досвіду. А ще вони дозволяють

оптимізувати внутрішні процеси та підвищити продуктивність туристичної діяльності [16, с. 490].

Слід зазначити, що останніми роками проводиться активна законодавча робота щодо цифровізації. Складовою регулювання туристичної діяльності в таких умовах виступають законодавчі акти, представлені в таблиці 2.1.

Звертаємо також увагу на розпорядження Кабінету міністрів України від 2018 р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» [26]. Дана Концепція містить окремий підпункт, присвячений впровадженню цифрових технологій у туристичну галузь. На державному рівні є розуміння зв'язку туризму з цифровими технологіями та визнання цифрових трансформацій у сфері світового туризму. Сучасний турист потребує доступу до цифрових інфраструктур – від телекомунікаційних мереж до інструментів безготівкових розрахунків. Доступ до Інтернету є концептуальною основою сучасного туризму. І це не тільки через саму подорож і доступ до платних систем, але й через поєднання туризму з бізнесом.

У зв'язку з цим у Концепції наголошувалося на таких заходах забезпечення повноцінної реалізації туристичної привабливості України як:

- розбудова швидких і доступних мереж на транспортній інфраструктурі;
- доступність мереж вздовж туристичних маршрутів;
- доступ до Інтернету на об'єктах показу в природних заповідниках, закладах культури, дозвілля та відпочинку [26].

Акцент ставився також на розвиток туристичного потенціалу українських міст засобами цифрових технологій та створенню нових можливостей для його зростання. Особливій увазі піддано модель розумних туристичних дестинацій, що виступає новою моделлю територіального розвитку на регіональному та місцевому рівнях, управління та маркетингу, націленою на якнайповніше задоволення запитів сучасних туристів.

Практика впровадження цифровізації у сферу туризму не обмежується лише вищезазначеним, але й вона поширюється на такі аспекти туристичної діяльності як:

Таблиця 2.1.

Нормативно-правові акти, що регулюють процеси цифровізації в туризмі

Закон України	Рік	Встановлює
«Про електронну комерцію»	2015	основні правила та юридичні принципи діяльності у галузі електронної комерції в Україні, включаючи процедури проведення електронних операцій за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, а також регулює права та обов'язки учасників електронної комерції
«Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»	2021	організаційні, правові та фінансові принципи функціонування правового режиму Дія Сіті, що запроваджується з метою сприяння розвитку цифрової економіки в Україні, забезпечення сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу, побудови цифрової інфраструктури
«Про електронні комунікації»	2020	норми та принципи, що регулюють діяльність у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектру, а також визначає права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, що беруть участь у цій діяльності або користуються послугами електронного зв'язку
«Про інформацію»	2022	правила для управління процесами створення, збору, отримання, зберігання, використання, поширення, захисту та забезпечення безпеки інформації

- створення веб-сайтів туристичних дестинацій з локалізованим під потреби туристів вичерпним контентом;
- збір даних і аналіз статистики в режимі реального часу шляхом використання технологій Інтернету речей, великих і відкритих даних;
- розробка віртуальних турів, 3D-моделювання об'єктів туризму;
- оснащення веб-камерами туристичних об'єктів;
- впровадження QR-кодів, RFID-міток;
- забезпечення умов для функціонування системи безготівкових розрахунків;
- розробка та впровадження програм лояльності й е-карток туриста;
- створення туристичних мобільних додатків, які спрощують проходження маршрутів, передбачають функціонал аудіогідів тощо;
- цифровізація музеїв засобами віртуальної та доповненої реальностей, електронних різномовних каталогів, аудіогідів [26].

Таким чином, зростання визнання цифрової трансформації як ключового фактору майбутнього розвитку економіки України посилило роботу щодо урегулюванням різноманітних правовідносин, що виникають у сфері цифровізації.

У країні розроблено і затверджено нормативно-правові акти, що регулюють питання цифрової економіки та телекомунікацій, цифрової інфраструктури, електронної торгівлі, електронного захисту та кібербезпеки.

У «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» окреслено напрями цифровізації в туризмі, що охоплюють формування цифрової інфраструктури, моделі розумних туристичних дестинацій, створення веб-сайтів туристичних дестинацій, аналіз статистичних даних у режимі реального часу, віртуалізацію та 3D-моделювання, оцифрування музейних колекцій тощо.

2. 2 Взаємозв'язок між вітчизняною практикою розумних міст і смарт-дестинацій

Проблема обґрунтування концепції розумних міст привертає значну увагу останнім часом. Вона є предметом дискусії на міжнародних форумах, зокрема Всесвітньому економічному форумі. Організація Об'єднаних Націй неодноразово виносила дане питання на порядок денний своїх конференцій. Звертаємо увагу на Конференцію із житла та сталого міського розвитку (Хабітат-III), яка проводилася в 2016 р. в м. Кіто та за підсумками якої було прийнято Нову програму розвитку міст.

Питання дефініції поняття «розумне місто» не втрачає актуальності, оскільки до цього часу немає єдиного загальноприйнятого його тлумачення, незважаючи на значну кількість досліджень.

У вітчизняній науковій літературі представлено дослідження з наступних питань, пов'язаних з темою даної роботи:

- сутності, складових і значення Smart-туризму як екосистеми в забезпеченні сталого розвитку територій у праці Кочуми І. Ю., Красномоєць В. А.;
- міжнародних і регіональних аспектів розвитку SMART-туризму в статті Добрянської Н. А., Саркісян Г. О., Ліганенко М. Г., Орлової Н. В.;
- підходів зарубіжних учених до визначення поняття «розумне місто (Smart City)» в роботі Радченко К. В.;
- міжнародного досвіду реалізації концепції Smart City та перспектив впровадження її в Україні в праці Судомир С.

Корж Н. В., Онищук Н. В. наголошують, що у наукових колах дослідження концепту «розумна дестинація» пов'язують з поняттям «розумного міста» [15, с. 45]. Насправді ж, ці два поняття є взаємопов'язані, проте не тотожні. Оскільки між ними існують відмінності теоретичного та практичного порядку, то їх слід розмежовувати. При розкритті сутності поняття «розумне місто» мова йде про технологічне збагачення міського середовища проживання населення в широкому сенсі слова. Контекст поняття «розумна

дестинація» є вулчим, оскільки має відношення до економіки туризму і відображає проблему з позицій споживчого попиту.

Радченко К. В. наголошує, що «розумне місто» – це комплексний підхід до розвитку міст [28]. Він включає в себе не лише використання технологій, але й партнерських відносин між владою, бізнесом та громадськістю. Його метою є забезпечення зручного та безпечного життя населення, оптимізація роботи міської інфраструктури, економія ресурсів і підвищення ефективності процесу управління містом.

Розумне місто розвивається як міське середовище, що за підтримки всеосяжних систем інформаційно-комунікаційних технологій здатне пропонувати інноваційні послуги громадянам з метою покращення загальної якості їхнього життя.

Дослідники вказують, що підходи до проблеми «розумної» туристичної дестинації, які сьогодні існують, можуть бути поділені на дві групи:

1) акцент сфокусовано на використанні «розумних» технологій у процесі маркетингу і споживання туристичних послуг. При цьому обґрунтування змісту поняття здійснюється, виходячи з позицій організації бізнесу;

2) увага зосереджена на використанні складових «розумного» міста, до яких належить енергозбереження та сталий розвиток, безбар'єрна система існування та інше [15, с. 45].

Для того щоб «розумне» місто переросло в «розумну» дестинацію обов'язковою є розробка і впровадження технологічної платформи, засобами котрої міг би забезпечуватися зв'язок на туристичному ринку та доступ до туристичної інформації. Наявність такої платформи в дестинації дає змогу залучити туристів, покращити управління її ресурсами, підвищити її конкурентоспроможність і забезпечити сталий довгостроковий її розвиток [15, с. 46].

Практика розвитку туристичних дестинацій засвідчує ряд переваг від трансформації «розумного» міста в розумну туристичну дестинацію. До вигод соціального характеру належать:

- підвищення рівня обізнаності туриста про різні аспекти життя в даній дестинації, його загального враження та міри зацікавленості та позитивного враження;

- налагодження співпраці між різними галузями, що веде до нових видів взаємодії та до підвищення якості туристичних послуг;

- збільшення обсягів турпотоків через якість туристичних послуг зростання розвитку сфери туризму;

- покращення іміджу міста як туристичної дестинації [15, с. 51].

Спектр економічних вигод, зумовлений розвитком міського простору, охоплює:

- 1) створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень, підвищення якості життя населення;

- 2) формування сприятливого іміджу на основі якості життя населення місцевості;

- 3) формування бренду міста, що привертає приватний капітал і інвестиції в економічний розвиток.

Дослідники стверджують, що розвиток технологій «розумного міста» закономірно призведе до виділення сектора «розумний туризм» [15, с. 51].

Ящишина І. В. наголошує, що в Україні поширюється практика формування розумних міст [32, с. 56]. До переліку таких міст належить столиця. Тут затверджено Комплексну міську цільову програму «Цифровий Київ» на 2024-2025 роки. Вона націлена на:

- вирішення завдань розвитку м. Київ;
- його перетворення на сучасний мегаполіс;
- забезпечення високої якості життя та комфортних умов перебування для мешканців і гостей.

Мета зазначеної програми полягає у цифровій трансформації різних секторів господарства міста та процесів управління ним, упровадженні інновацій, розбудові його електронної інформаційної інфраструктури,

забезпеченні функціонування ІКС і електронних сервісів, а також створенні системи кіберзахисту електронних інформаційних ресурсів столиці.

Заходи в Програмі «Цифровий Київ» розподілені за такими секторами як:

1) транспорт та міська мобільність. Варто зазначити, що з 2019 р. запроваджено автоматизовану систему обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті незалежно від форм власності. Було введено «Карту киянина», що виступає єдиною картою для проїзних квитків, запису до лікаря, реєстрації дитини до закладів дошкільної освіти. З 2018 р. здійснюється розвиток системи зовнішнього освітлення м. Київ і встановлено 927 щитів керування вуличним освітленням;

2) соціальна підтримка та допомога. У столиці з 2018 р. діє багатофункціональна електронна картка «Муніципальна картка «Картка киянина». Вона використовується для виплати допомоги, компенсації, цільових адресних допомог. Запроваджено також інформаційно-комунікаційну систему «Програмна платформа для надання електронних послуг, у тому числі адміністративних»;

3) екополітика та охорона довкілля. В столиці з 2017 р. здійснюється модернізація та функціональне розширення інформаційно-аналітичної системи «Управління майновим комплексом територіальної громади м. Київ». Система акумулює інформацію щодо стану навколишнього середовища. Користувачі системи аналізують її та приймають управлінські рішення з метою зменшення антропогенного навантаження. Слід зазначити, що створено підсистеми «Реєстр зелених зон комунальної власності територіальної громади м. Київ» і «Мережу озеленення територій загального користування».

Завдяки системі «розумного» освітлення яскравість ліхтарів автоматично змінюється в залежності від інтенсивності руху та природного світла. У місті обладнали пандуси, встановили інклюзивну плитку та звукові світлофори, які полегшують пересування людям з інвалідністю;

4) освіта. У місті діє інформаційно-комунікаційна система «Карта освітніх потреб». Вона містить базу даних щодо утримання та розвитку

матеріально-технічної бази закладів освіти Києва. Тут також започатковано впровадження системи «Єдина електронна бібліотека», що передбачає створення єдиного електронного читацького квитка;

5) безпека та цивільний захист. У цьому напрямі вже розпочато розбудову комплексної системи відеоспостереження міста, яка забезпечує інтелектуальну аналітику дорожнього руху. Також впроваджено ряд технічних засобів для забезпечення автоматичної фото- та відеофіксації різних подій. Програма «Безпечна столиця» допомагає виявляти правопорушення та забезпечувати безпеку в місті.

На додаток, ще в 2016 р. у столиці почали впроваджувати «розумні» вулиці та зупинки. Першою з них стала smart-вулиця Салютна, що в Шевченківському районі. Вона перетворилася на перший інноваційний простір з безкоштовним Wi-Fi, стаціонарною системою моніторингу якості повітря та велосипедними доріжками. Трансформації торкнулися й вулиць Хрещатик, Богдана Хмельницького, а також парку біля КПП та деяких других локацій. Вони були оснащені лавками з USB-зарядними пристроями, що живляться від сонячних панелей, та кнопками екстреного виклику поліції, а ще зарядними станціями для електромобілів. Загалом у столиці облаштовано 11 локацій з безкоштовним доступом до Wi-Fi.

Триває співпраця громади м. Київ з компанією «Vodafone» над реалізацією проєктів, пов'язаних з розумним містом. Об'єднаними зусиллями планується впровадження «розумних» технологій Vodafone у систему муніципального управління та соціальні сфери суспільного життя. Напрямами співпраці виступає:

1) транспортне планування із застосуванням big data аналітики, моніторинг роботи транспорту і реалізація проєкту «Розумна дорога»;

2) впровадження IoT-рішень для підприємств, організації, для планування і діяльності комунальних служб міста Київ;

3) розвиток цифрової інформаційної інфраструктури столиці та цифрового туризму в ній;

4) введення в практику безготівкових способів оплати послуг міського транспорту через мобільні розрахунки;

5) впровадження програми Cashless city. У 2023 р. «Київ Цифровий», застосунок, що об'єднав головні міські сервіси та понад два млн користувачів, разом з Mastercard та iPay.ua розпочали спільну кампанію задля популяризації безготівкових розрахунків. Розвиток культури безготівкових розрахунків у складових міської інфраструктури, зокрема у громадському транспорті, є особливо важливим через швидкість і безпека платежів. Тому спільними зусиллями було створено цифрову транспортну карту, що дає можливість оплачувати проїзд банківською карткою, не втрачаючи знижок або зручних тарифів проїзного. Дана транспортна карта доступна в застосунку «Київ Цифровий» у розділі «Транспортна карта» зі швидкого доступу на головному екрані або натиснути «К» - «Транспортна карта».

У таблиці 2. 2 вказано на напрями розвитку м. Київ як розумного міста, що включають інновації, технології, сталий розвиток і доступність. В аспекті інновацій діяльність міста сконцентрована на управлінні дорожнім рухом і впровадженні IoT-рішень. Технології здебільшого пов'язані з запровадженням безготівкових розрахунків, впровадженням карток різного виду, створенням інноваційних просторів з безкоштовним Wi-Fi. Сталий розвиток столиці здійснюється в контексті безпеки, збереження спадщини та місцевої культури, економічності та екологічності. Доступність міста знаходить прояв у розвитку його цифрової інформаційної інфраструктури та цифрового туризму.

Інновації проникають у щоденне суспільне життя й інших міст, зокрема Одеси, де реалізується програма «Електронне відкрите місто». Реалізації підлягає більше 30 проєктів у сфері інформаційних технологій. До таких проєктів відноситься:

- доступ до безкоштовного WI-FI у громадських містах;
- встановлення вебкамер;

- портал «Єдиний центр звернень», у якому містяни можуть залишити свої пропозиції, побажання та скарги.

Таблиця 2.2

Напрями розвитку м. Київ як розумного міста

№	Напрями	Заходи
1	інновації	транспортне планування із застосуванням big data аналітики, моніторинг роботи транспорту і реалізація проекту «Розумна дорога»
		впровадження IoT-рішень для організації, планування і діяльності комунальних служб Києва
2	технології	впровадження безготівкових способів оплати в міському пасажирському транспорті міста за допомогою мобільних розрахунків
		впровадження програми Cashless city
3	сталий розвиток	основна стратегічна мета розвитку м. Київ – підвищення (зростання) рівня безпеки, стійкості громади та якості життя мешканців, що визначається інклюзивним безпечним міським середовищем, економічним добробутом і комфортом життя у місті з багатою культурою та історичною традицією
4	доступність	розвиток цифрової інформаційної інфраструктури міста та цифрового туризму

Також у м. Одеса успішно функціонує додаток «Transpod», у якому можна відстежити рух електротранспорту, придбати квиток чи побудувати маршрут. Оплата послуг за проїзд здійснюється засобами смартфона та технології BlueTooth. Доступним є мобільний застосунок MISTO, який виступає ключовим інструментом для підвищення якості життя мешканців та ефективності управління громадою. Застосунок має близько 10 функцій.

В інших обласних центрах здійснюють окремі заходи на шляху імплементації складових розумного міста. У стратегічних документах декларуються положення в цьому зв'язку, зокрема в «Стратегії розвитку міста Суми до 2027 року» передбачено впровадження інновації в систему оперативного коригування роботи міського транспорту та обладнання зупинок інформаційним табло, встановлення комплексної системи відеоспостереження.

Впровадження прогресивного digital-інструменту, якою є технологічна екосистема SmartCity, є характерним і для м. Чернівці, де у співпраці з ТОВ «Портмоне», зареєстрованим у Національному банку України як оператор платіжних послуг у сфері технологій, з 2025 р. реалізуються заходи в галузі цифровізації фінансових послуг для населення. Напрямами обох зацікавлених сторін виступають:

- підвищення доступності фінансових послуг для населення, збільшення частки безготівкових платежів;
- обмін даними та інформацією, підвищення індексу рівня фінансової грамотності громадян;
- розширення сфер використання інформаційно-телекомунікаційних систем;
- захист прав споживачів платіжних послуг.

За результатами співпраці передбачається впровадження інтегрованих кастомних рішень з цифровізації процесу взаємодії мешканців громади з представниками місцевої влади. SmartCity стане офіційним сервісом, який дасть змогу оперативно звернутися до міської влади з різними проблемами, внести пропозиції, ознайомитися з актуальною інформацією, а також швидко та безпечно здійснити оплату за отримані послуги.

Вивчення досвіду практичних заходів на шляху до формування підґрунтя для трансформації в розумне місто дає підстави стверджувати, що основними напрямами на даному етапі є:

- впровадження сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Вони націлені на збір, обробку та аналіз даних. Це дозволяє місту приймати обґрунтовані рішення та підвищувати ефективність управлінських дій;
- розробка інтелектуальних систем управління електромережами та іншими складовими інфраструктури міста з метою економії ресурсів і зменшення негативного впливу на довкілля;
- імплементація технологій «розумного» транспорту, що забезпечують моніторинг і управління трафіком та покращують мобільність населення;
- впровадження енергоефективних технологій з метою збереження природних ресурсів, зниження впливу на навколишнє середовище, розвитку зелених зон;
- залучення мешканців до процесу прийняття рішень та відкритість даних, їх прозорість;
- розвиток інноваційного середовища та стимулювання розвитку технологічних стартапів.

Складові технології «розумного міста» створюють сприятливі умови не тільки для підвищення якості життя його мешканців, але й для розвитку туристичного бізнесу та перетворення міст на смарт-дестинації. Їх формування в Україні знаходиться на початковому етапі, проте створює унікальний досвід для туристів. Характерними ознаками вітчизняних дестинацій, які зорієнтовані на використання смарт-технологій є доступність послуг електронного гіда, використання QR-кодів для прокладання туристичного маршруту.

Звертаємо увагу на реалізований проєкт співпраці Чернівецької міськради з одним із мобільних операторів. У місті розроблено пішохідний екскурсійний маршрут «Відкрий для себе Чернівці», який створено на базі технології швидкісного мобільного інтернету 3G [3]. Він пролягає через 21 туристичний об'єкт. Дану туристичну стежку створено за допомогою стрілок та спеціальних табличок з QR-кодами, що розташовані безпосередньо біля пам'яток прямо між плитками тротуару. Під час зчитування QR-коду засобами смартфона відбувається перехід на сайт проєкту з детальним описом і фото найближчого

історико-культурного об'єкта, а також відеоекскурсією. Доступною є повна карта міста із зазначенням місць, у яких встановлено QR-таблички.

Передбачається також продовження спільної роботи над створенням мобільних додатків для туристів і електронного туристичного гіда по місту [10].

Отже, компоненти розумного міста, що включають інновації, технології, сталий розвиток і доступність, формують передумови для розвитку смарт-дестинацій. В аспекті інновацій діяльність міста сконцентрована на управлінні дорожнім рухом і впровадженні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та IoT-рішень, що націлені на збір, обробку та аналіз даних. Технології здебільшого пов'язані з запровадженням безготівкових розрахунків, впровадженням карток різного виду, створенням інноваційних просторів з безкоштовним Wi-Fi. Доступність міста знаходить прояв у розвитку його цифрової інформаційної інфраструктури та цифрового туризму. Розвиток розумного міста здійснюється відповідно до принципів сталого розвитку, що передбачають баланс економічної, соціальної та екологічної складових суспільства.

2.3 Регіональний аспект розвитку смарт-дестинації

Місто Львів добре позиціонує себе на туристичній карті. Обране для нього гасло, як інструмент маркетингу, «Львів – відкритий для світу», сприяло перетворенню міста на туристичну мекку. Значні обсяги потоків туристів спрямовуються до даної дестинації. На це вказують дані, узагальнені управлінням туризму Львівської міської ради, що подані на рисунку 2.1. Найбільше туристів місто прийняло в 2017 р., вдалими були також 2016 р. і 2019 р., коли кількість відвідувачів досягла 2,5 млн осіб [4]. У 2024 р. число туристів перевершило півтора мільйона осіб.

У м. Львів нараховується 4 ЦТІ, які інформують про туристичні маршрути та пропозицію екскурсій [4]. На рисунку 2. 2 вказано на кількість українців, що зверталися до ЦТІ.

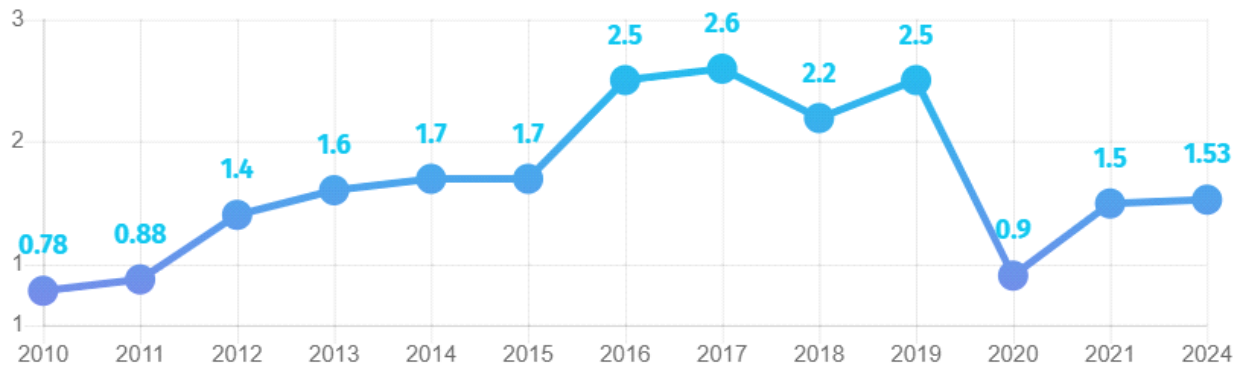

Рис. 2.1 Кількість туристів у м. Львів за роками

Міжнародні видання включають місто до переліку тих, які варто відвідати:

- у 2018 р. британське видання The Telegraph закріпило за м. Львів 5 позицію у рейтингу 12 місць світу, які обов'язково варто відвідати у 2018 р.;
- британська газета The Independent назвала м. Львів ідеальним місцем для проведення зимового відпочинку;
- відповідно до американського видання Business Insider м. Львів посіло перше місце серед найдешевших туристичних міст світу у 2017 р. Разом з тим в іншому рейтингу м. Львів опинилося на 2-му місці серед 26-ти європейських міст з інфодоповненням щодо можливості комфортного проживання впродовж місяця за менше ніж 600 фунтів стерлінгів [17, с. 55].

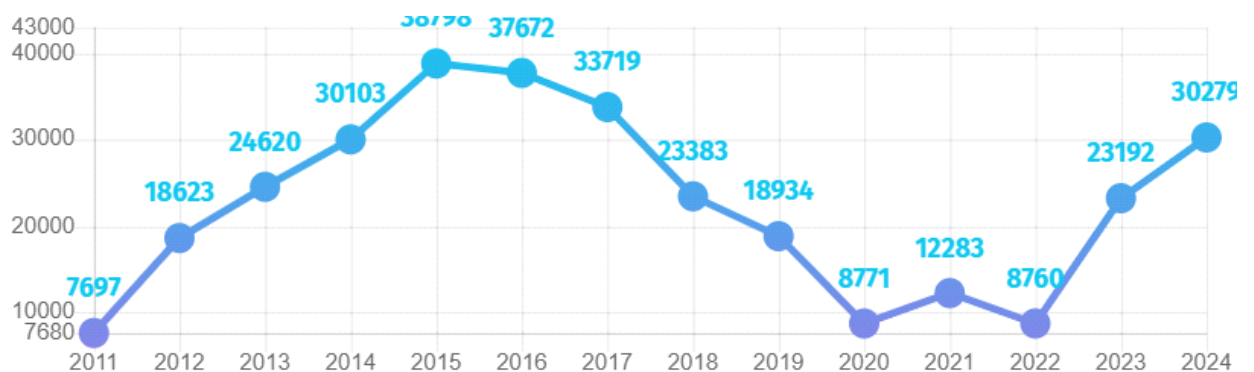

Рис. 2. 2 Кількість українців, що зверталися до ЦТІ

Відповідно до відкритих даних м. Львів має високі показники у рейтингу на національному рівні. Звертаємо увагу на його позиції за наступними критеріями:

- у рейтингу інноваційних міст України Львів посідає 4 місце впродовж 2019-2022 рр.;

- у рейтингу найкомфортніших міст України Львів посідав 1 місце впродовж 2019-2021 рр. і 4 місце в 2022 р.;

- у рейтингу прозорості міст, що виводиться згідно з методологією Transparency International, місто було на 6 місці у 2019 р. і піднялося до 2 місця у період 2020-2022 рр. [4].

Управління туризму Львівської міської ради постійно здійснює моніторинг якості обслуговування туристів. Що стосується індексу туристичної привабливості міста, то він становить 4,8 [34]. Індекс задоволеності туристичними послугами дорівнює 4,4. Такі показники досягнуто завдяки тому, що туристи високо оцінили якість житла, харчування та обслуговування в закладах гостинності. Добрі показники простежуються й за такими критеріями як:

- доступність і вичерпність туристичної інформації;
- гостинність місцевого населення;
- зручність бронювання подорожі;
- привабливість міста для туристів уцілому.

Підтримання високих позицій у рейтингах досягається ціленаправленою політикою сталого розвитку. Львів став першим містом в Україні, в якому підготували локальний Огляд про досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) [19]. Він приєднався до переліку 33 міст світу, котрі декларують свій внесок у виконання даних Цілей.

Львів прагне забезпечити сталий розвиток, спрямований на покращення якості життя кожного члена громади. З-поміж цілей звертаємо увагу на ціль 9 піж назвою «Промисловість, інновації та інфраструктура», що відповідає не

лише компонентам розумного міста, але й розумної туристичної дестинації. Дана ЦСР спрямована на стимулювання інновацій та забезпечення якісної інфраструктури для сталої економічної активності. Практика показує, що в місті розвивається екосистема інновацій, що включає в себе діяльність стартапів, а також інфраструктури їх підтримки – акселераторів, інкубаторів і коворкінгів. Важливо зазначити, що м. Львів посідає 255 місце у Global Startup Ecosystem Report від StartUp Blink. У національному рейтингу місто є на другому місці [19]. За 2021 рік на території громади було зареєстровано 58 нових патентів на винаходи.

У місті відкрито інноваційно-креативний простір «Lem Station» завдяки ревіталізації історичної будівлі трамвайного депо. Він об'єднує митців, підприємців, різних категорій населення, які прагнуть реалізовувати інноваційні ідеї та розвивати креативну економіку міста. Тут створено зони для стартапів, інноваційних компаній, парковий та студентський простір. У 2022 р. простір «Lem Station» став місцем проведення благодійних фестивалів, крафтових ярмарок і концертів.

Інновації торкнулися транспорту міста. Тут зупинки обладнано електронними табло з маршрутами і часом прибуття транспорту. Графік прибуття транспорту можна відстежити в додатку Lviv Transport Tracker.

У рамках ініціативи CityNext, учасником якої м. Львів є, було запровадило портал «Панель міста» на хмарній платформі Microsoft Azure. Даний портал об'єднує понад 800 показників, які структуровані у 4 змістовні блоки:

- 1) статистика, що дає змогу ознайомитись із основними статистичними показниками від різних підрозділів Львівської міської ради;
- 2) якість життя. Показники тут розраховані відповідно до методології дослідження якості життя у місті;
- 3) стратегія. В цьому блоці подаються показники ефективності реалізації Комплексної стратегії розвитку Львова до 2025 року;

4) ІКР: Львів 2030, що відображає показники інтегрованої концепції розвитку Львова до 2030 року [4].

Львівський ІТ Кластер, який об'єднує понад 300 компаній, працює над запуском дослідницького центру в м. Львів, на базі якого функціонуватиме 11 лабораторій, у тому числі зі штучного інтелекту, інтернету речей, робототехніки й кібербезпеки.

Львів першим серед міст-мільйонників імплементує blockchain рішення в міське управління та міські сервіси. Цьому сприяє його співпраця з компанією Bloqly. Наявність технології блокчейн допомагає місту стати децентралізованим, прозорим і не дозволяє підмінити, замінювати або ж знищувати дані. Імплементация blockchain рішень для міста – це запорука прозорості роботи міських цифрових сервісів. Блокчейн допомагає підвищити безпеку та прозорість туристичних операцій. На додаток, дана технологія дозволяє пропонувати стимули та винагороди туристам і громадянам, які користуються міськими послугами.

Інноваційні технології виступають каталізатором сталого розвитку як міста, так і туризму в ньому. Вони слугують інструментом перетворення міста на смарт-дестинацію. Тут використовуються можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів та підвищення ступеня їх комфорту в місцях перебування.

Львів увійшов до шорт-листа престижного конкурсу European Capital of Smart Tourism 2025. Статус EU Smart Tourism для європейських міст свідчить про їх досягнення у чотирьох категоріях: стійкість, доступність, цифровізація, а також культурна спадщина і креативність. Для м. Львів участь в конкурсі дає визнання як дестинації розумного та сталого розвитку туризму та представлення на карті Європи як нового привабливого місця для відвідування. А це дозволить збільшити кількість туристів у перспективі.

Серед найбільш поширених елементів смарт-дестинації є електронні гідів та QR-коди. Останні дають змогу індивідуальному туристу без додаткових

зусиль зорієнтуватись у місті, отримати базову інформацію про його туристичні об'єкти та послуги.

Ще в 2017 р. до всесвітнього дня туризму в м. Львів було відкрито спеціальний маршрут з використанням QR-кодів. Він об'єднує 15 локацій і візуалізується за допомогою кам'яних табличок з QR-кодами. Даний інноваційний маршрут є про найцікавіші відкриття й історичні пам'ятки міста. Кожен QR-код містить інформацію про об'єкт, біля якого його розташовано. Цей перший smart-маршрут отримав назву «Вперше у Львові». Його створено за книгою Ілька Лемка «Львів понад усе». Він доступний українською, англійською, німецькою, польською мовами.

З того часу в м. Львів розширено пропозицію екскурсійних маршрутів із використанням покажчиків та QR-кодів. Деякі з них подано в таблиці 2. 3.

Зорієнтованість на споживача є головною відмінною ознакою розумної дестинації.

Таблиця 2.3

Екскурсійні маршрути містом із використанням покажчиків та QR-кодів

№	Назва маршруту	Мета
1	Запашна кава та шоколад	ознайомлення з історією львівської кави, шоколаду та роботою майстерні пряників
2	Львів Стародавній	показ історичної частини міста
3	Львівська майстерня шоколаду	відвідування майстерні шоколаду та ознайомлення з історією цього напою

Мобільні додатки дозволяють персоналізувати досвід, автоматизувати рутину та ефективно взаємодіяти з іншими людьми або бізнесами. Отримана через мобільні додатки інформація є контекстуальною та специфічною. Вона прив'язана до реального часу, прихильності споживачів, особливостей місця перебування та категорії туриста. Будучи орієнтовані на туриста, мобільні додатки виконують послуги інтерактивного характеру там і тоді, де і коли вони потрібні. А ще їх перевагою є те, що вони дозволяють мандрівникові миттєво

поділитися враженнями, підтримуючи особистий статус і видимість у соціальних мережах.

Мобільні додатки набули широкого вжитку в місті та області. Мобільний застосунок «Львівщина. Унікальний спадок» служить підказкою для туристів про цікаві місця. За його посередництвом можна ознайомитися з 450 пам'ятками області, серед яких є замки, палаци, храми, музеї та заповідники. Об'єкти можна обирати за категоріями, за локацією та за туристичним маршрутом. До кожного з них долучено фото, опис, години роботи, локація, посилання на сайт чи соцмережі. Застосунок є зручний у користуванні як у процесі пошуку додаткової інформації про конкретні місця, так і при ознайомленні з новими об'єктами туризму. Турист може обрати один із 20 пропонованих маршрутів і 50 музеїв. Застосунок «Львівщина. Унікальний спадок» є двомовним.

Місто має досвід використання технологій мобільного гіда. Спільними зусиллями Львівської міської ради та компанії Ideas World у 2013 р. було розроблено мобільний гід Lviv Travel Places. На вулицях міста встановлено інформаційні термінали з тачскрінами для пошуку пам'яток, ресторанів і готелів. Передбачено також наявність календаря найближчих цікавих подій.

У 2020 р. було запропоновано функціонал ще одного додатка Travel Fellow, що є онлайн-гідом, який допомагає спланувати самотійну, вільну подорож містом. До нього включено 470 знакових об'єктів обласного центру. Він автоматично відтворює аудіо про ту чи іншу пам'ятку поблизу якої знаходиться турист. Travel Fellow є мобільною екскурсійною аплікацією, що працює за допомогою геолокації [17].

Мобільний путівник WalQlike – це соціально-культурний проєкт, який реалізується за підтримки українського культурного фонду. Путівник містить 9 квестів у м. Львові. Їх тематика різноманітна: від огляду історичних пам'яток до пошуків різних об'єктів. Розроблено віртуальні квест-маршрути «Пригоди кам'яних левів», «Феномен міста», «Старі вулиці міста», «Вартові середмістя» тощо.

Важливим кроком у на шляху формування смарт-дестинації стало запровадження картки міста Lviv City Card. Львів приєднався до ініціативи City Cards Project від європейського альянсу City Destinations Alliance, що об'єднує міста та міські регіони з метою обміну досвідом і знаннями. Платформа City Cards Project є ресурсом, який використовують туристи, туристичні оператори по всій Європі.

Lviv City Card є першою та єдиною туристичною карткою України, котра представлена у світовій мережі туристичних карток міст. Можливості її застосування в місті включають:

- безкоштовний проїзд у електротранспорті;
- безкоштовний вхід до 18 найкращих музеїв міста;
- підйом на Вежу Ратуші;
- оглядові екскурсії містом на Чудо Поїзді;
- знижки на велопрокат і вело екскурсії;
- знижки на концерти, вистави;
- знижки у ресторанах, галереях, магазинах міста [31].

Засобами картки LvivCityCard здійснюється промоція різних об'єктів історії та культури міста. Її ціль – це підвищення впізнаваності м. Львів серед туристів. Термін дії карток: на 24, 48 та 72 години.

Львівська громада посіла провідне місце у рейтингу за результатами індексу цифрової трансформації територіальних громад України. Тут реалізовано окремі проекти з віртуалізації. Прикладом віртуальних музеїв у місті є Львівський історичний музей. Тут вдало застосовано інтернет-технології (3D моделі експонатів) для вирішення проблем зберігання, безпеки та широкого та легкого доступу до експонатів. Є також можливість побувати на віртуальній екскурсії.

Доступним є віртуальний квест-маршрут «У пошуках львівських левів» і мобільний додаток до нього.

Таким чином, інноваційні технології виступають каталізатором сталого розвитку як міста, так і туризму в ньому. Тут пропонується набір послуг та

інфраструктури нового покоління на основі ІКТ. Технології слугують інструментом перетворення міста на смарт-дестинацію. У місті використовуються можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів та підвищення ступеня їх комфорту в місцях перебування.

Основними smart-технологіями даної дестинації є: запровадження хмарних технологій у різних сферах та розширення місць використання Wi-Fi; представлення QR-кодів на всіх туристичних об'єктах; створення туристичного мобільного додатку міста; популяризація практики єдиного туристичного квитка; встановлення веб-камер біля основних туристичних об'єктів міста; переобладнання зупинок наземного громадського транспорту смарт-елементами.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

3. 1 Зарубіжний досвід розвитку смарт-дестинацій

Як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники погоджуються з тим, що розумний туризм є, безперечно, вагомим інноваційним поступом у розвитку туристичної галузі. Зважаючи на те, що фізичні й управлінські аспекти туризму відносяться до сфери цифрового ігрового поля, то нові рівні інтелекту досягаються в туристичних системах [32, с. 55]. Підходи до створення, обміну, споживання і спільного використання туристичного досвіду під впливом розумних технологій докорінно змінюються.

Розумні технології в туризмі мають широкий спектр застосування. Значна частина технологій використовується в інших смарт концепціях, націлених на моніторинг енергії, відходів та води тощо [32, с. 55].

Низка міст світу активно використовує розумні технології у процесі реалізації різних проєктів і розбудови своєї інфраструктури. Європейська Комісія розробила спеціальну програму фінансування проєктів smart-міст, у рамках котрої швидко розвивається розумний туризм. Ще до 2022 р. передбачалося, що смарт технології щорічно зберігатимуть більше 5 мільярдів доларів владі та жителям. Прогнози виправдалися, про що свідчить досвід, зокрема м. Барселона, де завдяки розумним датчикам води та світла, керованими IoT, було збережено більше 75 млн євро.

Європейські міста нагромадили значний досвід у сфері інтелектуального туризму завдяки реалізації розумних міських проєктів. Основна увага в них приділяється інноваціям задля забезпечення їх конкурентоспроможності, розробці інтелектуальних додатків для кінцевих користувачів, котрі підтримують збагачений досвід туризму, застосовуючи дані, об'єднані й оброблені по-новому.

Відень ініціював розробку стратегії «Smart Місто Відень», націлену на збереження своїх ресурсів і підвищення якості життя в місті засобами

впровадження технологічних інновацій. У таблиці 3.1 вказано на проєкти розумних технологій у м. Відень. На сайті агентства The Smart City Wien Agency, яке відповідає за впровадження стратегії, розміщено інформацію щодо них. До таких проєктів відносяться:

- Лейла Відень, «перша бібліотека речей», контактний центр економіки спільного споживання в Австрії;
- «Зелені фасади Відня», вертикальні сади, «Погодний парк», що зорієнтовані на архітектуру та будівництво;
- «DigitalCityWien» для інформування про можливості інформаційних технологій і навчання фахівців [15, с. 49].

Таблиця 3.1

Проекти розумного міста в м. Відень

№	Назва проєкту	Спрямованість проєкту
1	«ViennaGreenCO2»	очищення повітря, води, переробка сміття
2	co-Creation Lab	для співпраці в розробці інноваційних рішень
3	додаток «Sag's Wien»	розвиток цифрової економіки для діалогу між громадянами та органами влади
4	e-Health	для поліпшення медичних послуг через інформаційно-комунікаційні технології
5	SocialCityVienna	платформа для соціальних інновацій, консультаційний центр для мікропідприємств та індивідуальних підприємців

Корж Н. В., Онищук Н. В. наголошують, що в Європі «розумні» дестинації виростають з раніше реалізованих проєктів «розумного» міста. При цьому туристичні програми для мобільних телефонів використовують на основі застосування баз даних, що подаються в новому ключі і для іншої аудиторії [15, с. 47]. Прикладом цього є як веб-сайти музеїв і концертних залів, так і інформація про культурно-розважальні заходи на сезон, що перекладається на іноземні мови, пакується в форматі єдиного додатку, рекламується на веб-

сайтах туристичних операторів, міжнародних авіаліній, готельних консолідаторів.

У таблиці 3. 2 подано приклади різного виду розумних технологій у світових мегаполісах, котрі одночасно виступають складниками їх смарт-туризму. Ці технології вносять вклад у розвиток смарт-туризму в містах. Вони є корисними як у аспекті якісної оцінки місця перебування, так і економії коштів та безпеки туристів [32, с. 55].

Таблиця 3.2

Компоненти смарт-технологій у світових мегаполісах

Місто	Компоненти
Барселона	інтерактивні притулки для автобусів
Амстердам	мультимовні туристичні знаки, система керування натовпом
Сеул	туристичні смартфони
Лондон	технології інтелектуального трафіку
Осло	оптимізоване управління використання енергії
Чикаго	масив речей
Пекін	очищувачі повітря
Сіетл	система управління відходами

«Розумні» міста Америки й Австралії акцентують увагу, в основному, на управлінні, відкритості муніципальних служб, використанні новітніх технологій з метою оптимізації водопостачання, міської електромережі, транспортного забезпечення, паркувальних майданчиків, нічного освітлення тощо [15].

Звертаємо увагу на досвід м. Амстердам, де використовують маяки, що дозволяють перекладати туристичні знаки на різні мови, а ще на Amsterdam Arena, що тестує датчики для кращого управління натовпом [32].

У Барселоні впроваджено сенсори IoT для моніторингу та управління трафіком. А ще тут широко застосовують:

- офіційні аудіо-гіди, електронний гід (iBarcelona-Smartour);

- туристичні автобуси з Wi-Fi;
- мобільні додатки «доповненої реальності», що пов'язані з організацією колективних транспортних турів та екскурсійних маршрутів;
- відеокартопроекування 3D-моделей історичних будівель;
- використання смарт-технологій та QR-кодів у музеях тощо [32].

У столиці Великобританії практикується технологія інтелектуального трафіку задля зменшення автомобільного навантаження. В м. Осло увагу акцентують на кращому управлінні процесами використанням енергії.

Практика розумних технологій поширюється по всіх континентах. У м. Сеул значні кошти вкладаються в забезпечення безкоштовного Wi-Fi, а також туристичних смартфонів. Ще далі пішли на острові Чеджу, що в Південній Кореї, де планується перетворення острова на інтелектуальний туристичний центр, що буде використовувати інноваційні технології для доставки контенту для туристів. В Австралії акцентують увагу на розумному управлінні та відкритих даних.

Варто зазначити, що всі вищезазначені технології є значними та скоординованими щодо стратегічних інвестицій для сприяння інноваційному розвитку та покращення якості життя. На додаток, перехід міст на розумні є однією з цілей, котрі задекларовані Стратегією Сталого Розвитку до 2030 року, прийнятою Організацією Об'єднаних Націй [30, с. 418].

Влада європейських країн активізувала свої зусилля з метою інноваційного розвитку туристичного сектору. «Розумний туризм» виступає ініціативою Європейської Комісії, що фінансується в рамках програми COSME. В її межах започатковано конкурс «Європейська столиця розумного туризму», який спрямований на просування «розумного» туризму в межах ЄС. Він націлений на:

- зміцнення позицій туристичних дестинацій;
- інноваційні трансформації в туристичному секторі;
- впровадження цифрових технологій;
- сприяння сталому розвитку та управлінню туристичними дестинаціями;

- подальше посилення мережевої взаємодії;
- забезпечення туристам ефективніших, персоналізованих вражень;
- полегшення обміну найкращими практиками.

«Європейська столиця розумного туризму» враховує досягнення європейських міст як туристичних дестинацій у наступних чотирьох категоріях:

- доступність;
- стійкість;
- діджиталізація;
- культурна спадщина та творчість.

Столиці «розумного» туризму в ЄС вибирають з 2019 р. До 2024 р. переможцями конкурсу ставали два міста, проте на даний час обирається лише один переможець. У таблиці 3. 3 подано переможців за роками. Ними у різні роки були ставали Гельсінкі (Фінляндія), Ліон (Франція), Малага (Іспанія), Гетеборг (Швеція), Бордо (Франція), Валенсія (Іспанія), Пафос (Кіпр) і Севілья (Іспанія).

Таблиця 3.3

Переможці конкурсу «Європейська столиця розумного туризму»

Роки	Місто	Країна
2019	Хельсінкі	Фінляндія
	Ліон	Франція
2020	Гетеборг	Швеція
	Малага	Іспанія
2022	Бордо	Франція
	Валенсія	Іспанія
2023	Пафос	Кіпр
	Севілья	Іспанія
2024	Дублін	Ірландія
2025	Турин	Італія

Ірландське місто Дублін визнали європейською столицею «розумного» туризму в 2024 р. завдяки низці нових об'єктів, серед яких Музей ірландської еміграції EPIC, Dublin Discovery Trails.

У 2025 р. м. Турин отримало статус «European Capital of Smart Tourism», що підкреслює його успіх у поєднанні сталості, цифрових інновацій, культурної спадщини та доступності в туристичній стратегії. Дана нагорода засвідчує досягнення адміністративної одиниці в міських проєктах регенерації, екологічних ініціативах та інклюзивних туристичних рішеннях. Отримання такого статусу сприяє підвищенню рівня глобального позиціонування м. Турина на туристичному ринку та налагодженні співпраці в туризмі в Європі, зміцнюючи його лідерство в галузі розумного та сталого туризму.

В якості призу міста-переможці отримують від Європейської комісії рекламну підтримку та допомогу у виготовленні сувенірної продукції.

З огляду на управлінський аспект трансформації міст у розумні, слід зазначити, що в деяких країнах ініціативи зі створення «розумних» дестинацій поширюються зверху, тобто владою на рівні регіону чи країни. Такий підхід практикується в країнах Азії, де заохочення до розумних технологій набуває рис національної планової політики [15, с. 48]. Мова йде про створення максимально повного довідково-інформаційного поля, забезпечення потреби туриста англійською або ж іншою доступною йому мовою в режимі реального часу.

На основі досвіду міст світу можна виділити основні аспекти успіху, що формують концепцію «розумного міста». До них належить:

- інтеграція технологій: автоматизація транспортних систем, розвиток інтернет речей (IoT), впровадження штучного інтелекту (ШІ) для аналізу даних у реальному часі;
- екологічна стійкість: енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, сприяння використанню екологічного транспорту;
- мобільність, що передбачає як розвиток велосипедної інфраструктури, так і безконтактну оплату в громадському транспорті й оптимізацію маршрутів;

- участь громадян у суспільному житті засобами інтерактивного управління (електронні петиції, контакт-центри), електронного врядування;
- соціальна згуртованість завдяки програмам інклюзії, спрямованим на задоволення потреб різних соціальних груп [30, с. 417].

Попри прогрес світових міських центрів у напрямі їх трансформації на розумні DESTINAЦІЇ все ж вони стикаються з певними проблемами, які, насамперед, носять технологічний характер. Їх спектр охоплює:

- універсальну доступність бездротового мобільного Інтернету, систем передачі даних BlueTooth, Wi-Fi;
- доступність інформаційних матеріалів і додатків для мобільної телефонії, зокрема: міні-атласів, туристичних довідників, навігаційних програм, визначників маршруту, тематичних систем, тощо [15, с. 48].

Отже, концепція розумного міста у зарубіжній практиці виступає важливим інструментом забезпечення сталого розвитку їх територій. Її реалізація демонструє позитивні різнопланові ефекти. Вона дозволяє містам ефективніше долати виклики урбанізації, такі як неефективне використання ресурсів, екологічне забруднення, транспортні проблеми та зниження якості життя. Впровадження інноваційних цифрових технологій, інтернет речей, великих даних і ШІ сприяє оптимізації управління міськими процесами, підвищенню екологічної стійкості та соціальної згуртованості.

Світові мегаполіси на основі технологій розумного міста поступово інтегруються в смарт-дестинації. При цьому широко застосовуються смарт-технологій та QR-коди у музеях, мобільні додатки «доповненої реальності», що пов'язані з організацією колективних транспортних турів та екскурсійних маршрутів, електронні гіді, відеокартопроекування 3D-моделей історичних будівель. Створюються інтелектуальні туристичні центри, що використовують інноваційні технології для доставки контенту для туристів.

3. 2 Шляхи імплементації світового досвіду смарт-дестинацій в Україні

Як зазначає Гедіков В., досвід лідерів у цифровізації та розвитку інформаційних технологій у межах Європейського Союзу й інших країн світу визнається як концептуальний аспект для співпраці України в галузі цифрових технологій та інформатизації. ЄС та інші розвинені країни не просто оголошують про свою підтримку розвитку цифрового простору, але й вживають практичні заходи у цьому напрямі [7, с. 56].

Міста України, безумовно, роблять перші кроки на шляху смарт трансформацій, але при цьому вони стикаються з вагомими викликами, які потребують розв'язання у процесі впровадження розумних технологій. До них належать:

- фінансові обмеження. Типовим є факт бюджетних обмежень для багатьох українських міст. Пріоритетом може стати впровадження менш витратних рішень, зокрема використання LED-освітлення чи автоматизація громадського транспорту;

- технологічна готовність, що передбачає створення єдиної національної платформи для інтеграції цифрових сервісів у містах, таких як транспорт, енергетика, медицина та освіта;

- повсюдне забезпечення інтернет-покриття та безкоштовного Wi-Fi;

- проблеми інфраструктурного характеру. Українські міста потребують реконструкції інфраструктури для впровадження деяких smart-рішень.

У сучасних умовах важливим напрямом на шляху трансформації українських міст у розумні має бути підпорядкованість даного процесу стратегічним цілям їх стратегій і завданням сталого розвитку [15, с. 48].

Безумовно, що говорити про реалізацію цілісної концепції в Україні з даної проблеми ще рано, проте, як засвідчують дані п. 2. 3 мають місце окремі елементи смарт-туризму. Незважаючи на це, вони вказують на переваги таких дестинацій. Дослідники наголошують на:

1) соціальних вигодах від «перетікання» елементів «розумного» міста в туризм. До них належить:

- вирішення ряду основних проблем туриста, зокрема підвищується обізнаність його щодо різних аспектів життя в даній дестинації, економиться час на бронювання необхідних послуг;
- налагодження співпраці між різними галузями засобами інтегрованих технологій, що веде до нових видів взаємодії та до поліпшення якості туристичних послуг;
- поліпшення якості послуг веде до високого рівня задоволеності від поїздки і зростання потоків у туризмі;
- покращується імідж міста, як туристичної дестинації;

2) економічних вигодах від «перетікання» елементів «розумного» міста в туризм. До економічних вигод відносяться:

- відкриття нових робочих місць;
- зростання податкових надходжень, що веде до поліпшення якості життя населення;
- стимулювання регіонального економічного розвитку та формування сприятливого іміджу;
- формування бренду міста, що привертає приватний капітал і веде до розвитку економіки.

Судомир С., виходячи з рекомендацій міжнародного стандарту ISO 37101 «Сталий розвиток у громадах – система управління сталим розвитком – вимоги з рекомендаціями щодо використання», запропонувала інтегровану модель упровадження концепції «Smart City» в управління великим містом в Україні [33, с. 418], що подана на рисунку 3.1. Дана модель підкреслює вагомість багаторівневого управління та постійного вдосконалення для досягнення цілей сталого розвитку.

Вона ілюструє сучасний підхід до інтегрованого управління, тобто такого, що дозволяє ефективно використовувати ресурси, залучати громадян і

досягати сталого розвитку території шляхом інновацій і міжсекторної співпраці. Реалізація даної моделі передбачає [33, с. 418]:

- інтеграцію багаторівневого управління, що включає розробку стратегічних документів з розвитку розумних міст;
- забезпечення фінансової вигоди від впровадження розумних технологій і залучення іноземних інвестицій;
- створення технологічної бази за рахунок єдиної національної платформи для управління міськими ресурсами (IoT, великі дані, аналітика);
- екологічна стійкість засобами енергоефективні рішень;
- соціальна інтеграція й участь громадян в управлінні шляхом цифрової грамотності;
- удосконалення інфраструктури через модернізацію міських мереж з урахуванням інтеграції смарт-технологій;
- моніторинг та оцінка ефективності впровадження розумних технологій.

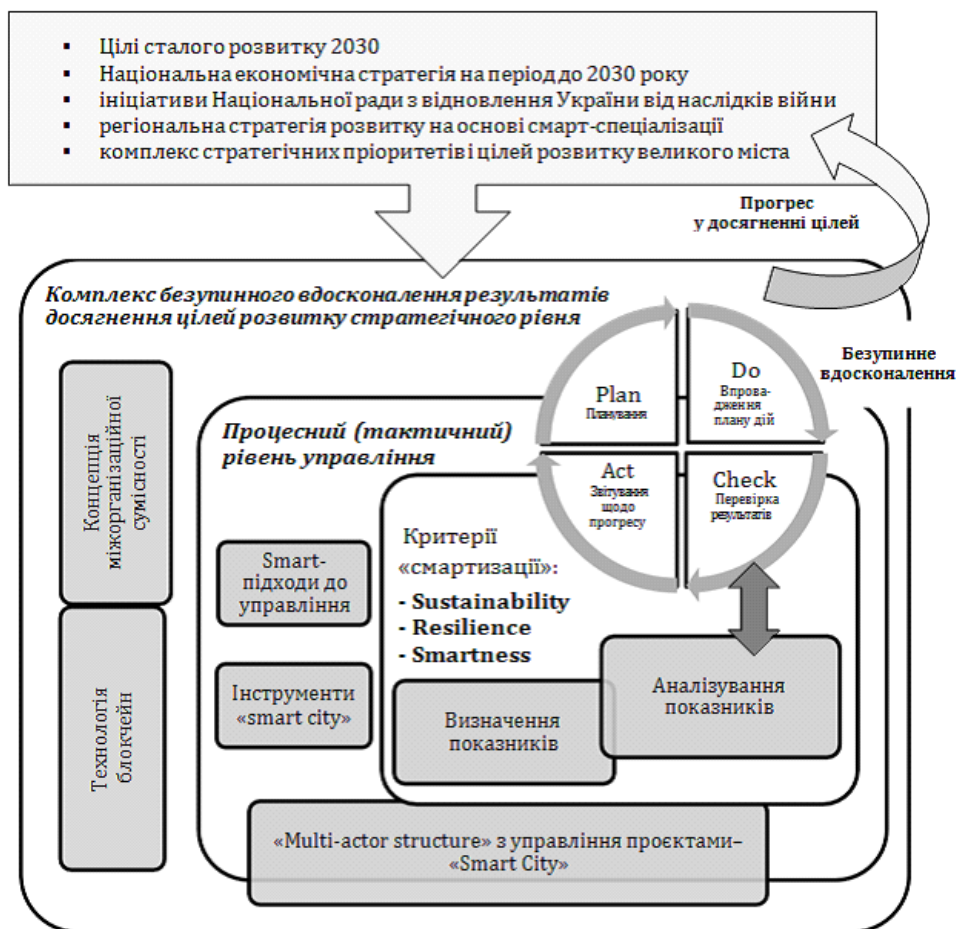

Рис. 3. 1 Інтегрована модель упровадження концепції «Smart City» в управління великим містом в Україні

Отже, на основі міжнародного досвіду Україна може: впроваджувати інтелектуальні системи управління дорожнім рухом з метою оптимізації руху, покращення якості громадського транспорту та запобігання заторам; використовувати сонячні батареї, LED-освітлення та «розумні» датчики руху з метою енергозбереження; запроваджувати сервіси електронного уряду для покращення комунікації між владою та громадянами та платформ для активного залучення мешканців до прийняття рішень; розбудовувати екологічну інфраструктуру, стимулюючи екологічний транспорт і зменшуючи викиди.

Таким чином, впровадження концепцій розумного міста може стати важливим інструментом для покращення міського середовища та підвищення якості життя громадян, навіть за умови обмежених ресурсів. Імплементация міжнародного досвіду в українську практику потребує гнучкого підходу, орієнтованого на ефективне використання наявних можливостей.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження та розв'язання всіх завдань досягнуто мету даної роботи. За підсумками дослідження проблеми смарт-дестинацій як інновацій у туризмі України можна зробити ряд важливих висновків.

Інноваційний шлях розвитку економіки виступає пріоритетним напрямом розвитку систем господарства всіх країн у сучасних умовах. У зв'язку з цим було започатковано таку галузь наукового пізнання як інноватика, що виступає багатогалузевою наукою. Предметом її вивчення є створення, освоєння і поширення різного типу інновацій. Зміст поняття «інновації» пов'язується з новоствореними та вдосконаленими конкурентоздатними технологіями, продукцією чи послугами, організаційно-технічними рішеннями, що носять виробничий, адміністративний, комерційний або ж інший характер, котрі визначальним чином поліпшують структуру й якість як виробництва, так і соціальної сфери. Інновації є результатом діяльності, яка набула форм конкурентоздатних технологій, продукції, послуг або організаційно-технічного рішення.

Посилюється значення інновацій у туризмі у зв'язку з процесами цифрової трансформації різних напрямів туристичної діяльності та їх впливові на підвищення обізнаності туристів щодо спектру туристичної пропозиції та покращення процесу прийняття рішень.

При визначенні змісту терміну «інновації в туризмі» науковці послуговуються такими його характеристиками як: цілеспрямовані практичні зміни та нововведення; результат застосування новації; створення нового або зміну існуючого продукту; комплексний специфічний процес від розробки ідеї до виробництва та реалізації інноваційного туристичного продукту.

Звернення до Керівництва Осло показало, що зазначена в стандарті класифікація інновацій, адаптована до сектору туризму, передбачає їх поділ на: продуктові інновації, процесні чи технологічні, організаційні та маркетингові.

Завдяки цифровим технологіям онлайн-платформи для подорожей швидко розвиваються, сприяючи зміні парадигми розвитку галузі, реалізуючи глибоку інтеграцію цифрової економіки та туризму і, загалом, модернізуючи структуру туристичної галузі.

Абревіатура SMART використовується для постановки цілей, які мають бути чіткими, зрозумілими й однозначними. На це вказує перша складова абревіатури. Друга, яка є замість терміну «measurable», вказує на необхідність мати вимірювані показники для визначення прогресу у досягненні мети. Третя складова абревіатури наголошує на обов'язковості конкретного виконавця, відповідального за її реалізацію. До складу даного терміну належить слово «релевантна», що вказує на реалістичність мети, тобто можливість її досягнення завдяки наявності необхідних ресурсів, часу, фінансів і знань. Обмеженість в часі є останньою в складі абревіатури.

В українських наукових джерелах послуговуються як терміном «смарт», так і «розумний» для того, щоб описати технологічний, економічний і соціальний розвиток, підтримуючі технології, великі бази даних, використання складної аналітики, моделювання, оптимізації та візуалізації для прийняття кращих рішень. Він використовується у сполученні з різними іменниками, зокрема «розумне» місто, смарт-технології, смарт-економіка. Смарт-технології – це узагальнений термін, що застосовується для позначення технологій і технологічних явищ, які забезпечують дані та зв'язок принципово новими способами. Даний вид технологій ґрунтується на використанні комп'ютерних систем, мікропроцесорів, сенсорів з метою автоматизації завдань, обміну даними й адаптації до змінних умов.

Туризм, як динамічна система, розвивається з урахуванням процесів смартизації. Під її впливом виникли такі терміни як: розумний туризм чи смарт туризм, який слід розглядати як філософію управління та стратегічного розвитку туризму; смарт-дестинація, що використовує можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів і підвищення ступеня їх комфорту перебування на своїй території.

Зростання визнання цифрової трансформації як ключового фактору майбутнього розвитку економіки України посилило роботу щодо урегулювання різноманітних правовідносин, що виникають у сфері цифровізації. У країні розроблено і затверджено нормативно-правові акти, що регулюють питання цифрової економіки та телекомунікацій, цифрової інфраструктури, електронної торгівлі, електронного захисту та кібербезпеки.

У «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» окреслено напрями цифровізації в туризмі, що охоплюють формування цифрової інфраструктури, моделі розумних туристичних дестинацій, створення веб-сайтів туристичних дестинацій, аналіз статистичних даних у режимі реального часу, віртуалізацію та 3D-моделювання, оцифрування музейних колекцій тощо.

Компоненти розумного міста, що включають інновації, технології, сталий розвиток і доступність, формують передумови для розвитку смарт-дестинацій. В аспекті інновацій діяльність міста сконцентрована на управлінні дорожнім рухом і впровадженні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та IoT-рішень, що націлені на збір, обробку та аналіз даних. Технології здебільшого пов'язані з запровадженням безготівкових розрахунків, впровадженням карток різного виду, створенням інноваційних просторів з безкоштовним Wi-Fi. Доступність міста знаходить прояв у розвитку його цифрової інформаційної інфраструктури та цифрового туризму. Розвиток розумного міста здійснюється відповідно до принципів сталого розвитку, що передбачають баланс економічної, соціальної та екологічної складових суспільства.

Інноваційні технології виступають каталізатором сталого розвитку як міста, так і туризму в ньому. Тут пропонується набір послуг та інфраструктури нового покоління на основі ІКТ. Технології слугують інструментом перетворення міста на смарт-дестинацію. У місті використовуються можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів та підвищення ступеня їх комфорту в місцях перебування.

Основними smart-технологіями даної DESTИНАЦІЇ є: запровадження хмарних технологій у різних сферах та розширення місць використання Wi-Fi; представлення QR-кодів на всіх туристичних об'єктах; створення туристичного мобільного додатку міста; популяризація практики єдиного туристичного квитка; встановлення веб-камер біля основних туристичних об'єктів міста; переобладнання зупинок наземного громадського транспорту смарт-елементами.

Концепція розумного міста у зарубіжній практиці виступає важливим інструментом забезпечення сталого розвитку їх територій. Її реалізація демонструє позитивні різнопланові ефекти. Вона дозволяє містам ефективніше долати виклики урбанізації, такі як неефективне використання ресурсів, екологічне забруднення, транспортні проблеми та зниження якості життя. Впровадження інноваційних цифрових технологій, інтернет речей, великих даних і ШІ сприяє оптимізації управління міськими процесами, підвищенню екологічної стійкості та соціальної згуртованості.

Світові мегаполіси на основі технологій розумного міста поступово інтегруються в смарт-дестинації. При цьому широко застосовуються смарт-технологій та QR-коди у музеях, мобільні додатки «доповненої реальності», що пов'язані з організацією колективних транспортних турів та екскурсійних маршрутів, електронні гіді, відеокартопроекування 3D-моделей історичних будівель. Створюються інтелектуальні туристичні центри, що використовують інноваційні технології для доставки контенту для туристів.

Впровадження концепцій розумного міста може стати важливим інструментом для покращення міського середовища та підвищення якості життя громадян, навіть за умови обмежених ресурсів. Імплементація міжнародного досвіду в українську практику потребує гнучкого підходу, орієнтованого на ефективне використання наявних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баєв В. В., Гнетецький А. П. Інновації як фактор розвитку сучасного туризму України. 2021. С. 21-27.
2. Батьковець, Н. О., Бурса О. В. Аналіз сучасних тенденцій застосування інновацій у туристичній галузі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №11. С. 263–266.
3. Безкоштовний туристичний маршрут з QR-кодами «Відкрий для себе Чернівці». URL: <http://chernivtsy.eu/portal/bezkoshtovnyj-turystychnyj-marshrut-z-qr-kodamy-vidkryj-dlya-sebe-chernivtsi> (дата звернення 01.09.2025).
4. Відкриті дані Львова. Статистика. Туризм. Показники розвитку туризму. URL: https://dashboard.city-adm.lviv.ua/kilkist_turystiv_yaku_v_serednomu_prujmaje_misto_protyagom_roku (дата звернення 01.09.2025).
5. Воронкова В., Кивлюк О., Андрюкайтене Р. Антропологічні виміри смарт-суспільства: теоретико-концептуальний досвід. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2018. Випуск 73. С. 25-40.
6. Воскресенська О. Є., Зінов'єва І.С. Розвиток smart-туризму: теорія та практика. *Вісник ХНТУ*. 2020. № 3(74). С. 223-231.
7. Гедіков В. Загальний аналіз нормативно-правових актів у сфері цифровізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. №3. С. 54-61.
8. Гуревич, Р., Козяр, М., Опушко, Н., & Поліщук, А. Смарт-технології – крок у суспільство майбутнього. 2022. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5199> (дата звернення 01.09.2025).
9. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 7. С. 65-69.
10. Добрянська Н. А., Саркісян Г. О., Ліганенко М. Г., Орлова Н. В. Розвиток SMART-туризму: міжнародні та регіональні аспекти. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 255–260.

11. Жукович І. А. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти. *Наука та наукознавство*. 2017. № 2 (95). С. 69-81.
12. Іванов С. М. Аналіз переваг використання SMART-технологій в економіці. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2018/9.pdf (дата звернення 01.09.2025).
13. Каламан, О., Градобітова, О. Імплементация інноваційних технологій як основа ефективного функціонування підприємств індустрії гостинності. *Економіка і регіон*. 2024. (4(95)). С. 16-22.
14. Керівництво (рекомендації) Осло: керівні принципи збору, звітності та використання даних про інновації. Люксембург; Париж : ОЕСР. Євростат, 2018. 256 с.
15. Корж Н. В., Онищук Н. В. Фактори інноваційного розвитку туристичних дестинацій. *Економіка і організація управління*. 2021. № 4 (44) С. 45-54.
16. Кочума І. Ю., Красномовець В. А. Smart-туризм як екосистема: сутність, складові та значення в забезпеченні сталого розвитку територій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3 (50). С. 487-492.
17. Кушнірук Г. В., Запотічна Р. І. Концепція Smart-туризму: практикв реалізації у Львові. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції (м. Старобільськ, 16-17 листопада 2021 року). Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. С. 53-56.
18. Львів туристичний: як змінилося місто у 2017 році. Основні показники. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/tourism/lviv-turystychnyi-iak-zminylosia-misto-u-2017-rotsi-osnovni-rokaznyku/> (дата звернення 01.09.2025).
19. Львівська міська рада. Добровільний локальний огляд про досягнення цілей сталого розвитку. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/10nI7nVI3z4I8Kz74cmxQP4Ln7-wyeUKJ> (дата звернення 01.09.2025).

20. Марченко О. С. Економічний і правовий підходи до інноваційної діяльності: досвід порівняльного аналізу. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 5. С. 157-168.
21. Михайліченко Г. І. Інноваційні підходи до формування мультиплікаторів туризму. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 4. С. 134-146.
22. Мозговий Є. SMART-технології в підприємницькій діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2024. № 4. С. 119-124.
23. Огієнко М. М., Саркісян Г. О., Любаров Ю. Й. Розвиток регіональних туристичних ринків шляхом впровадження інновацій. *Економічний простір*. 2020. №164 (2). С. 152-159.
24. Про інноваційну діяльність: закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15/ed20220412#Text> (дата звернення 01.09.2025).
25. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення 01.09.2025).
26. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 01.09.2025).
27. Радченко К. В. Сучасні зарубіжні підходи до визначення поняття «розумне місто (Smart City)». URL: <https://www.chumachenko-readings.org/download/2022/12-Radchenko.pdf> (дата звернення 01.09.2025).
28. Романенко О. О., Яворська О. Г. Особливості інновацій в туризмі та індустрії гостинності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 5–9.
29. Скиба М. В. Основні етапи розвитку міжнародної методології у сфері інновацій. *Бізнесінформ*. 2018. № 11. С. 89-94.
30. Ставська Ю.В. Напрями інноваційного розвитку туризму в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №2. С.42-49.

31. Туристична картка Львова Lviv City Card увійшла до мережі туристичних карток міст світу. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/tourism/turystychna-kartka-lvova-lviv-city-card-uviiishla-do-merezhi-turystychnykh-kartok-mist-svitu/> (дата звернення 01.09.2025).
32. Яцишина І. В. Реалізація концепції смарт-туризму: світовий досвід та вітчизняна практика. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2019. № 14(42). С. 54-59.
33. Судомир С. Концепція Smart City як інноваційний підхід до забезпечення сталого розвитку територій: міжнародний досвід та перспективи впровадження в Україні. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. №3. С. 416-421.
34. Як змінився туристичний Львів в 2021 році у цифрах. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/tourism/yak-zminyvsia-turystychnyi-lviv-v-2021-rotsi-u-tsyfrakh/> (дата звернення 01.09.2025).
35. SmartCity від Portmone: розумне місто у смартфоні запрацює в Чернівцях. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3982018-smartcity-vid-portmone-rozumne-misto-u-smartfoni-zapracue-v-chernivciah.html (дата звернення 01.09.2025).
36. Innovation, education and investments. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/innovation-investment-and-digital-transformation> (дата звернення 01.09.2025).